

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipalvelutyö

2010

lisäksi Ullakonoja & Antti Vuoristo

KOLKOSTA KAKOLASTA SARAMÄEN SÄILÖMÖÖN

– Vankien kokemuksia Turun vanhasta ja uudesta
vankilasta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi (AMK) | Sosiaalipalvelutyö

10.11.2010 | Sivumäärä 69 + 11

Ohjaaja Katariina Felixson

lisäksi Ullakonoja & Antti Vuoristo

KOLKOSTA KAKOLASTA SARAMÄEN SÄILÖMÖÖN – vankien kokemuksia Turun vanhasta ja uudesta vankilasta

Kakolan ja Saramäen vankiloiden eroja tutkittiin haastattelemalla yhtätoista miesvankia, jotka olivat suorittaneet tuomioitaan sekä Kakolassa että Saramäessä. Tutkimuksessa tarkasteltiin turvallisuudessa, henkilökunnan kanssa asiointissa ja vangin arjessa sekä ympäristössä tapahtuneita muutoksia. Lisäksi selvitettiin vankien kehitysehdotuksia Saramäen toimintaan. Tutkimuksessa on etnografisia piirteitä. Aineisto kerättiin keväällä 2010 teemahaastattelujen avulla. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Aineisto analysoitiin ja tuhouttiin tutkimuksen päätyttyä.

Saramäen vankilan nähtiin parantaneen vankien turvallisuutta. Turvallisuutta pidettiin myös ylläpidettuna ja vangin hyvinvointia heikentävänä tekijänä. Henkilökunnan kanssa asiointiin kerrottiin olleen Kakolassa pääosin luontevampaa ja varmempaa. Asiointiin todettiin osittain hoituvan yhtä hyvin tai paremmin kuin Kakolassa.

Parantuneen turvallisuuden nähtiin heijastuvan sekä myönteisesti että kielteisesti vangin arkeen, mutta muuten tuomion suorittamisen todettiin olevan lähes samanlaista kuin Kakolassa. Sosiaalisten suhteiden hoitamisen nähtiin vaikeutuneen Saramäessä. Ympäristön todettiin muuttuneen yksitoikkoisemmaksi. Uusien sellien nähtiin parantaneen vankilan hygieniää. Fyysiseen harjoitteluun ja harrastamiseen nähtiin olevan huonommat edellytykset uudessa vankilassa. Saramäen todettiin kuitenkin osittain tarjoavan riittävän hyvät puitteet lihaskunnosta huolehtimiseen ja harrastamiseen. Osastoruokailua pidettiin mieluisampana vaihtoehtona kuin linjastoruokailua. Kehitysehdotukset Saramäestä vaihtelivat vankikohtaisesti.

Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että Saramäki on vankien mukaan turvallisempi kuin Kakola, mutta se on rajoittanut vankien sosiaalisia suhteita sekä muokannut vankien arkea. Henkilökunnan kanssa asiointi on vaikeutunut lisääntyneen toimistotyöskentelyn sekä tekniikan takia. Vangin arki on muuttunut osittain, ja Saramäki on ympäristönä erilainen kuin Kakola.

ASIASANAT:

(Rangaistuslaitokset, vankeinhoito, vankilat, vanki, valvonta)

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of social services | Social service

10.11.2010 | Total number of pages 69 + 11

Instructor Katariina Felixson

lisakki Ullakonoja & Antti Vuoristo

FROM GLOOMY KAKOLA TO SARAMÄKIS PRESERVATION STATION – Prisoners' experi- ences of old and new prison of Turku

Researching the differences between Kakola and Saramäki was accomplished by interviewing eleven male prisoners who served time in both facilities. The study investigated changes in safety, staff-prisoner interaction, as well as the daily lives and environment of the inmates. Furthermore, the prisoners' development proposals were clarified about the operation of the prison of Saramäki. The study uses ethnographic techniques. All relevant data was collected mainly with semi-structured interviews in the spring of 2010. These interviews were recorded and then later transcribed. The data was analyzed, and finally destroyed at the end of the study.

It was seen that the safety of the prisoners had improved in Saramäki but the security was considered also to be too strict, thus causing some of the prisoners to worry about their well-being. It was stated that in Kakola the staff-prisoner interaction was more natural and guaranteed. Staff-inmate interaction was said to be although partially if not better than that of Kakola.

Improvements in the safety reflected both positively and negatively in the prisoners' daily lives, but it was said that carrying out a sentence in Saramäki was almost similar to one in Kakola. It was stated that the handling and management of personal or social relationships had become harder in Saramäki. Environmentally things had become more monotonous. New cells were seen to have brought improvement to prisoner hygiene. Even though conditions for physical training and hobbies had seemed to become worse, Saramäki appeared to offer a decent framework for physical training and hobbies. Inmates preferred to eat in the ward versus the possibility to eat in the lunch hall. Overall suggestions for improvements about the prison of Saramäki were varied on a case-by-case basis, each having different recommendations.

It can be concluded from the study results that according to prisoners, Saramäki prison is safer than Kakola at the cost of limiting the prisoners' social relationships as well as altering their daily lives. Cooperation with the prison staff had seen to become more complicated due to the increased office work along with the increased use of technological equipment. The daily lives of the prisoners had partially changed, and Saramäki is a different environment than Kakola.

Keywords:

(Penitentiaries, prison welfare, prisons, prisoner, supervision)

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	VANKILOISTA JA NIIDEN TURVALLISUUDESTA	8
2.1	Vankiloista yleisesti	8
2.2	Turvallisuuden käsitteestä	9
2.3	Rakennusten väliset erot	9
2.4	Osastointi	15
2.5	Valvonta ja vangin omaisuus	17
3	VANKILAN HENKILÖSTÖ JA VANGIN ARKI	18
3.1	Henkilökunnan kanssa asiointi	19
3.2	Sosiaalisten suhteiden ylläpito	20
3.3	Rangaistusajan suunnitelma ja asiointilomake	22
4	OHJELMATOIMINTA JA KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA	23
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
5.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävät	25
5.2	Tutkimusmenetelmä	26
5.3	Aineiston hankinta ja analysointi	27
6	TURVALLISUUDESSA TAPAHTUNEET MUUTOKSET	30
6.1	Osastointi	30
6.2	Henkinen ja fyysinen väkivalta	32
6.3	Päihteet	33
6.4	Kameravalvonta	34
6.5	Yhteenveto turvallisuuden muutoksista	35
7	HENKILÖKUNNAN JA VANKIEN VÄLISESSÄ ASIOINNISSA TAPAHTUNEET MUUTOKSET	36
7.1	Vartijoiden asenteet ja käyttäytyminen	36
7.2	Osaston esimiehen ja koulutus-, kuntoutus-, ja sosiaalityöntekijöiden (KKS) kanssa asiointi	39
7.3	Yhteenveto henkilökunnan kanssa asioinnista	42
8	ARJEN JA YMPÄRISTÖN MUUTOKSET	43
8.1	Lisääntyneen turvallisuuden vaikutus vankien henkiseen hyvinvointiin	43
8.2	Sellin ja ulkoilun alueen muutokset	45
8.3	Ohjelmatoiminnan lisääntymisen ja kuntouttavan työtoiminnan vähenemisen vaikutukset	47

8.4 Perhesuhteiden ylläpidon muutokset	50
8.5 Harrastuksiin ja opiskeluun liittyvät muutokset	51
9 VANKIEN ANTAMAT KEHITYSEHDOTUKSET	53
9.1 Selli ja osaston toiminta	53
9.2 Asiointi vankilassa ja yhteydenpito sen ulkopuolelle	54
9.3 Ohjelmatoiminta ja kuntouttava työtoiminta	55
9.4 Vankien ajatuksia osasto- ja linjastoruokailusta	57
9.5 Yhteenveto kehitysehdotuksista	57
10 YHTEENVETO JA POHDINTA	58
10.1 Yhteenveto tuloksista	58
10.2 Pohdinta saaduista tuloksista	59
10.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	68
LÄHTEET	71

LIITTEET

KUVAT

Kuva 1. Ilmakuva Kakokalanmäellä sijainneesta Turun vankilasta.

Kuva 2. Ilmakuva Saramäessä sijaitsevassa Turun vankilasta.

Kuva 3. Auburnilaisia yösellejä Kakolan vankilassa.

Kuva 4. Philadelphialaista rakentamistyyliä.

Kuva 5. Kakolassa ämpäri toimi vessana joissakin selleissä.

Kuva 6. Saramäen vankisellin suihku ja vessa.

Kuva 7. Kakolan selli.

Kuva 8. Näkymä Saramäen osastovalvomosta kerroksen yhdelle selliosastolle.

Kuva 9. ”Lippa” Kakolan yhteydenottoväline.

1 Johdanto

Turun Kakolanmäellä toimi ennen Turun keskusvankila eli Kakola ja Turun lääninvankila, jotka muodostivat Turun vankilan. Syyskuussa 2007 Turun vankila muutti Saramäen vankilan tiloihin. Tällainen muutto on Suomen mittakaavassa harvinaista. Saimme Saramäen vankilasta tehtäväksi selvittää vankien ajatuksia uuden ja vanhan vankilan eroista. Käytämme tutkimuksessamme Kakolan ja Saramäen vankiloista myös pelkistettyjä muotoja Kakola ja Saramäki luettavuuden helpottamiseksi.

Tutkimuksemme on ajankohtainen, sillä vankiloista kerrotaan eri medioissa enenevässä määrin. Vankiloiden arki ei ole kuitenkaan aina mediassa kuvattun kaltainen. Ihmisten kiinnostus myös Kakolan vankilaa kohtaan on lisääntynyt opastettujen kierrosten myötä. Lisäksi Saramäki on ollut toiminnassa vasta kolme vuotta ja osa vankilan toimintatavoista hakee vielä paikkaansa. Vankilan toimintaa pyritään kehittämään mahdollisuuksien mukaan. Tutkimuksemme on tehty tukemaan tätä kehittämistyötä. Lisäksi vankien omiin kokemuksiin perustuva tieto Kakolan vankilasta vähenee vuosi vuodelta vankien vanhetessa. Tutkimuksemme on luonteeltaan laadullinen, mutta sisältää myös etnografisen tutkimuksen piirteitä, sillä käytimme aineiston hankinnassa eri menetelmiä, esimerkiksi valokuvausta.

Harjoittelukertoja vankilassa meille kertyi toiselle kolme ja toiselle neljä, lisäksi toinen meistä oli kesätöissä Saramäen vankilassa 2010. Tutkimuksessamme selvitimme vankien kokemuksia turvallisuuden, henkilökunnan ja kommunikoinnin sekä arjen ja ympäristön muutoksista. Pyrimme myös selvittämään, oliko haastateltavilla mitään kehitysehdotuksia vankilan toimintaan. Lisäksi tavoitteenamme oli lisätä niin Rikosseuraamusviraston, Saramäen henkilökunnan, lukijan kuin meidän omaa tietämystä näiden kahden vankilan eroista.

Totalitaarisia laitoksia, kuten luostarit ja vankilat, on tutkittu vuosien saatossa paljon. Sosiologi Erving Goffman pohti teoksessaan *Minuuden riistäjät* (1961) laajalti totalitaaristen laitosten luonnetta. Filosofi Michel Foucault kuvaa vankiloiden syntyhistoriaa ja pohtii niissä vallitsevia valtasuhteita teoksessaan *Tarkkailla ja rangaista* (1980). Tutkimuksestamme käy ilmi, että osa Goffmanin ja Foucaultin vankiloihin liittyvistä pohdinnoista ovat ajankohtaisia vielä tänäkin päivänä.

Saramäen vankila saattaa pystyä hyödyntämään tutkimustamme vankilan toimintaa kehitettäessä. Tutkimuksemme voi herättää mielenkiintoa myös yliopistoissa, rikosseuraamusalan opiskelijoissa ja vankeinhoidon ammattilaisissa ympäri maan.

2 Vankiloista ja niiden turvallisuudesta

Vankiloille on tyypillistä yksilön eristäminen ulkomaailmasta muurien ja perhesiteiden rajoittamisen avulla, sekä tiukasti aikataulutettu päivärutiini (Goffman 1961, 6–7). Vankiloiden olemassaolo on välttämätöntä, vaikka jotkut tahot haluaisivat luopua niistä. Vankilan ensisijaisena rangaistusmuotona on yksilön vapaudenmenetyks (Foucault 1980, 262).

2.1 Vankiloista yleisesti

Vankilat toimivat aukottomasti, sillä tuomioistuimessa määrätty rangaistus on suoritettava loppuun ennen kuin vanki vapautuu (Foucault 1980, 266). Vankila ei välttämättä pysty kuitenkaan vastaamaan parhaalla tavalla vankien inhimillisiin tarpeisiin (Goffman 1961, 8).

Vuonna 1853 Kakolanmäelle valmistui Kakolan vankilan päärakennus, johon siirtyivät Turun linnassa aikaisemmin olleet vangit. Kakolanmäelle syntyi 1900-luvun taitteessa uusia rakennuksia, kuten Lääninvankila vuonna 1891 ja Kakolan länsiselliosasto vuonna 1910. Kakolan vankilassa vankeinhoito päättyi syyskuussa vuonna 2007, jolloin toiminta siirtyi Saramäen vankilaan (<http://www.rikosseuraamus.fi/27525.htm>).

2.2 Turvallisuuden käsitteestä

Turvallisuus voidaan jakaa kolmeen eri turvallisuuden tasoon, joita ovat yksilön, kansan ja valtion sekä kansainvälinen eli valtioiden välinen turvallisuus (Junninen 2008, 43). Tässä tutkimuksessa tarkastelemme turvallisuutta yksilön tasolla vertaillen Kakolan ja Saramäen turvallisuutta eri näkökulmista, kuten rakentamisen, osastoinnin ja valvonnan näkökulmista.

Vankilaturvallisuudesta on säädetty laki- ja asetustasolla (Vankeuslaki 767/2005). Kakolan ja Saramäen vankilan turvallisuutta tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon vuonna 2006 voimaan astunut vankeuslaki (767/2005). Vankeuslaissa on useita turvallisuutta käsitteleviä pykäläitä, jotka vaikuttivat Kakolan vankilan toimintaan vain viimeisen vuoden ajan. Vankeuslaki on koskenut Saramäen vankilaa koko sen toiminnassaoloajan.

2.3 Rakennusten väliset erot

Turvallisuutta vertailtaessa on kiinnitettävä huomiota vankilan fyysiseen ympäristöön. Kakolan ja Saramäen vankilat eroavat toisistaan rakennusten ja vankiloita ympäröivän maaston suhteen. Kakolan rakennus (kuva 1) on vankilamainen, kun taas Saramäki (kuva 2) muistuttaa tehdaskompleksia. Kakolan vankila on rakennettu korkean mäen päälle josta se näkyy kauas merelle (Onnela 1992, 89). Saramäen vankila on rakennettu syrjään kaupungista, eikä ole kovinkaan huomiota herättävä (Kenttämuistiinpanot, maaliskuu 2009).

Kuva 1. Ilmakuva Kakolanmäellä sijainnasta Turun vankilasta (Viljanmaa).

Kuva 2. Ilmakuva Saramäessä sijaitsevasta Turun vankilasta (Turun vankila).

Saramäen vankilassa ei ole käytetty mitään yleisesti tunnettua tyyliuuntausta. Kakolan vankila oli rakennettu osin auburnilaisen ja osin philadelphialaisen rakentamistyylin mukaisesti. Auburnilaisessa tyyliässä rakennettiin pieniä, ikkunattomia sellejä, joissa vanki vain yöpyi. Sellit oli rakennettu sellirakennuksen keskelle ja käytävät kiersivät selliosastoa, kuten kuvasta 3 näkyy. Päivisin vangin tuli osallistua työtoimintaan. Philadelphialaisessa mallissa käytävä on keskellä ja sellit ovat osaston sivuilla. Tällä tavoin vanki oli eristetty täysin omaan selliinsä. Eristämisen on uskottu poistavan rikollista käyttäytymistä ja herättävän vangin omantunnon äänen tehdystä rikoksesta. (Onnela 1992, 100–101.)

Kuva 3. Auburnilaisia yöseliä Kakolan vankilassa (Mäntysaari 2009).

Saramäen vankilassa vangit kuljetetaan saatetusti osastolta toimintoihin, ulkoiluun, ja takaisin osastolle maanalaisia käytäviä pitkin (Junninen 2008, 55). Kakolan vankilassa auburnilaisen tyylin ansiosta vangeilla oli mahdollisuus liikkua vapaammin vankilan tietyillä alueilla. Philadelphialaisen mallin mukaisesti osa Kakolan selliosastojen kerroksista oli auki keskeltä, kuten kuvasta 4 näkyy. Tämän takia vangit saattoivat huudella toisilleen kerrokselta toiselle esimerkiksi ruokailun yhteydessä.

Kuva 4. Philadelphialaista rakentamistyyliä (Mäntysaari 2009).

Saramäen vankilaa suunniteltaessa turvallisuus on ollut erityisen huomion kohteena. Siellä on esimerkiksi mahdollista järjestää oikeudenkäyntejä vankilan tiloissa ja videoyhteyden kautta niin, että kaikkia vankeja ei tarvitse liikuttaa vankilan ulkopuolelle. Osa Saramäen vankilan turvallisuusratkaisuista (Junninen 2008, 55) ei ole kuitenkaan täysin toteutunut tarkoitetulla tavalla (Kenttämuistiinpanot, huhtikuu 2010).

Myös ulkoilupihoja suunniteltaessa on kiinnitetty huomiota turvallisuuteen. Kakolan vankilassa oli kolme ulkoilupihaa, jotka olivat suuria ja hankalia vartioita. Suurimmissa ulkoiluryhmissä saattoi olla yli sata vankia. Sen sijaan Saramäen vankilassa on käytössä 15 erillistä ulkoilupihaa. (Kenttämuistiinpanot, huhtikuu 2010.)

Osa Suomessa käytössä olevista vankitiloista on niin heikkokuntoisia, etteivät ne sovellu asumiskäyttöön. Tällaisia ongelmia esiintyy etenkin vanhoissa peruskorjaamattomissa vankiloissa. (Mohell ja Pajuoja 2006, 89–90; Walmsley 1996, 76.) Jokaisen vangin tulee huolehtia siisteydestään ja tätä varten heille on varattava tarpeelliset hygieniavälineet. Lisäksi jokaisella vangilla tulee olla käytössä riittävät peseytymistilat. (Handbook for prison leaders 2010, 71.) Uutta vankilaa rakennettaessa tai vanhaa korjattaessa tulee vankilaan rakentaa peseytymiseen tarvittavat tilat. Niiden tulee täyttää rakennuslainsäädännössä asetetut vaatimukset (Vankeuslaki 767/2005 7 luku, 1§). Mohellin ja Pajuojan (2006, 89–90) mukaan pienessä ja ahtaassa sellissä asumista ilman wc:tä ja peseytymistiloja voidaan pitää ihmisarvoa alentavana tekijänä, ja näin ollen perustuslain vastaisena.

Kakolan vankilassa kaikissa selleissä ei ollut juoksevaa vettä, minkä takia vangilla ei ollut mahdollisuutta käydä suihkussa omassa sellissään. Näissä selleissä juomavesi oli varattu erikseen pulloihin ja WC:n virkaa hoiti sellin nurkassa oleva ämpäri (Kenttämuistiinpanot, huhtikuu 2010; kuva 5). Kakolan vankilaa ei nähty tarpeelliseksi peruskorjata niin, että jokaiseen selliin olisi saatu riittävät wc- ja peseytymistilat. Tämä oli myös osasyynä uuden vankilan rakentamiseen. (Kenttämuistiinpanot, toukokuu 2010.)

Kuva 5. Kakolassa ämpäri toimi vessana joissakin sellissä (Vuoristo 2010).

Kuva 6. Saramäen vankisellin suihku ja vessa (Turun vankila).

Saramäen vankilassa jokaisessa sellissä on suihku ja vessa (kuva 6), ja sellit ovat valoisia. Ikkunat ovat lähes koko huoneen kokoisia, ja niissä on avettava tuuletusikkuna. Valkoisiksi maalatut seinät antavat avaran ja valoisan vaikutelman. Vangilla on käytössään kirjoituspöytä, ilmoitustaulu eivätkä sellit ole enää niin karun oloisia kuin Kakolassa (Kenttämuistiinpanot, maaliskuu

2009). Kakolassa sellit olivat noin 7,9–9,5 neliömetrin kokoisia, eli hyvin ahtaat yhdelle henkilölle (Nybergh 1903, 10; kuva 7).

Kuva 7. Kakolan selli (Mäntysaari 2009).

Kakolaan oli rakennettu punttisali, jossa vangeilla oli mahdollisuus harjoitella käsi- ja levypainojen kanssa suurilla vastuksilla. Myös Saramäen vankilaan on rakennettu vankien punttisaleja, mutta ne ovat enemmän kuntosalia muistuttavia eikä niissä ole vapaita painoja. Tämä on osittain vaikuttanut doping-aineiden määrän vähenemiseen. (Kenttämuistiinpanot, toukokuu 2010.)

2.4 Osastointi

Saramäen vankilan sellirakennukset on jaettu erilaisiin osastoihin, minkä avulla vangit voidaan jakaa helpommin hallittaviin ryhmiin. Saramäen vankilassa on esimerkiksi naistenosasto, työmiesten osasto, suljettu osasto ja varmuusosasto. Kun vankia sijoitetaan osastolle, on huomioitava esimerkiksi vangin ikä, sukupuoli sekä hänen yksilölliset ominaisuutensa (Vankeuslaki 2005/767,

5.luku, 1§). Saramäen vankilan pienempien osastojen johdosta vangit on mahdollista jakaa turvallisuustasoltaan ja toimintakyvyltään eri osastoille. Osastoinnilla pyritään lisäämään vankilan turvallisuutta, ja sen puutteet voivatkin olla uhka vankilan turvallisuudelle. Pienillä osastoilla vankeja voidaan erotella sellaisiin ryhmiin, jotka tulevat toistensa kanssa toimeen. Liian suuret osastot aiheuttavat erilaisia järjestyshäiriöitä vankilan arjessa. (Junninen 2008, 58.) Suurta vankijoukkoa on vaikeaa tarkkailla niin, että voitaisiin huomata kaikki mahdolliset rikkeet.

Vangin turvallisuutta on edistetty etenkin mahdollistamalla vangin omasta pyynnöstä tapahtuva osaston vaihtaminen hänen turvallisuutensa ollessa uhattuna. Jos vanki kokee muiden kanssa asumisen uhkaavana tai joutuu pelkäämään muita vankeja, hän voi pyytää päästä asumaan erilleen muista vangeista. (Vankeuslaki, 767/2005, 5.luku, 3§.) Pelon syitä voivat olla esimerkiksi ihonväri, velkaantuminen tai oman rikoksen laatu. On todettu, että jengiläiset ovat usein kiusaajia vankilassa (Wood, Moir & James 2009, 569) ja aiheuttavat vankien siirtymistä suljetuille osastoille eli pelkääjäosastoille (Ruckenstein & Teppo 2005, 56). Pelkääjäosastolla vanki voi suorittaa tuomioitaan niin, ettei hän joudu tekemisiin muiden vankien kanssa.

Osastoinnin seurauksena vangit ovat tiiviisti tekemisissä oman osastonsa vankien kanssa, mutta erittäin vähän muiden osastojen vankien kanssa. Tämän takia vankien sosiaalisten kontaktien määrä on vähentynyt verrattuna Kakolan vankilaan. Saramäen apulaisjohtaja Risto Karjalainen (2010) totesi pienempien osastojen lisäävän henkilökunnan turvallisuutta, vaikka Kakolan vankilassa olikin enemmän vartijoiden virkoja kuin Saramäen vankilassa. Tästä huolimatta Kakolan vankilassa oli yhtä vartijaa ja osaston esimiestä kohden suurempi vankijoukko osastolla kuin Saramäessä.

Osastojen turvallisuutta edistää myös laissa säädetty päiväjärjestys, mikä ohjaa suuresti osaston päivittäistä toimintaa (Vankeuslaki, 767/2005, 5.luku, 8§). Selkeästi jäsennelty päiväjärjestys saattaa olla lähtöisin luostareista, joissa sen

yhtenä tarkoituksena on ollut vähentää toimeettomana olemista (Foucault 1980, 170, 175). Saramäen vankilassa kaikkien muiden osastojen paitsi varmuusosaston päiväohjelman hyväksyy erikseen vankilan johtaja. Vankilassa vangin vapautta rajoitetaan ja tilalle annetaan päiväohjelma, joka vastaa mahdollisimman paljon normaalia työssäkäyvän ihmisen aikataulua (Kääriäinen 1994, 130; Mohell ja Pajuoja 2006, 93). Tämä toteutuu selkeästi työmiesten osastoilla, mutta suljetuilla osastoilla kaikki vankien toiminta tapahtuu osaston sisällä ja he eivät osallistu työtoimintaan.

2.5 Valvonta ja vangin omaisuus

Vankilan fyysisen ympäristön pitää olla käytännöllinen, mutta erityisesti sen suunnitteluun vaikuttaa valvonnan tehokkuus (Kääriäinen 1994, 124). Saramäen vankilassa osastovalvomot sijaitsevat kerrosten keskellä, ja niistä on suora näköyhteys (Kuva 8) kerroksen jokaiselle osastolle, minkä takia vankien toimintaa on helppo valvoa.

Kuva 8. Näkymä Saramäen osastovalvomosta kerroksen yhdelle selliosastolle (Turun vankila).

Tämä muistuttaa Panopticon-mallia, jossa valvontapiste sijaitsee rakennuksen keskellä, ja josta vartijat näkevät vangit, mutta vangit eivät näe vartijoita (Foucault 1980, 282–283; Onnela, 1992, 18).

Kakolan vankilassa osastoja ei valvottu kaikilta osin kameralla, minkä seurauksena vankilassa oli katvealueita, joissa vangit saattoivat selvittää erimielisyyksiään. Saramäen vankilassa on enemmän kameroita, metallinpaljastimia ja muuta valvontatekniikkaa kuin Kakolan vankilassa, mikä helpottaa esimerkiksi pahoinpitelytilanteiden selvittämistä, sekä auttaa vähentämään vankilaan kuljetettujen huumausaineiden määrää. (Kenttämuistiinpanot, huhtikuu 2010.)

Vangilla ei saa olla hallussaan mitään sellaisia tavaroita, mitkä voivat aiheuttaa riskin vankilan tai henkilön turvallisuudelle. Tällaisia tavaroita ovat esimerkiksi päihteet, niiden käyttöön soveltuva välineistö ja toisen vahingoittamiseen soveltuvat välineet. (Vankeuslaki 767/2005, 9. luku 1§.) Karjalaisen (2010) mukaan Kakolan vankilassa vangit saivat tuoda mukanaan omat radiot ja televisioid. Niihin oli yritetty myös piilottaa erilaisia tavaroita. Saramäen vankilan selleissä on kuitenkin valmiiksi televisio ja DVD-soitin.

3 Vankilan henkilöstö ja vangin arki

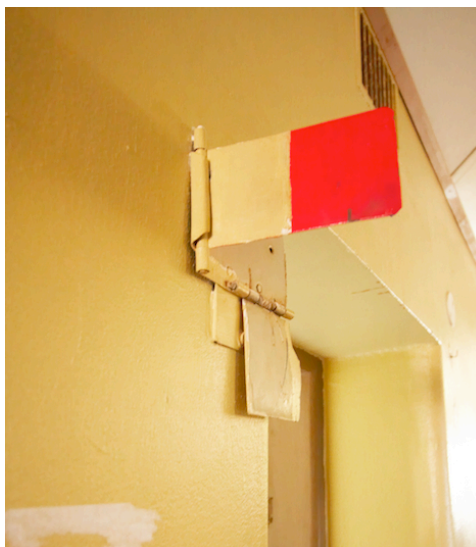
Vankilan järjestyksestä vastaa henkilökunta, joka on erikoistunut vankeinhoitoon (Foucault 1980, 305). Monet Saramäen henkilökuntaan kuuluvista ovat työskennelleet myös Kakolassa. Suuria muutoksia henkilökunnan rakenteeseen

ei ole tullut, mutta Saramäessä on selvästi enemmän kuntoutustyöntekijöiden virkoja kuin Kakolassa, mutta vartijoiden virkoja on Saramäessä vähemmän.

3.1 Henkilökunnan kanssa asiointi

Kun vanki halusi hoitaa asioitaan Kakolan vankilassa, hän meni useimmiten henkilökunnan luokse. Saramäessä koulutus-, kuntoutus- ja sosiaalityöntekijöiden (KKS) toimistot ja vankiosastot ovat pääasiassa eri rakennuksissa. Vankien vastaanotto tapahtuu joko virkailijan omassa huoneessa tai osaston yhteydessä olevassa neuvotteluhuoneessa. Yhteydenotto kuitenkin hoidetaan lähes aina asiointilomakkeella, eikä kasvotusten. Poikkeustapauksia ovat tilanteet, jolloin KKS-työntekijät ovat käymässä osastoilla tai työverstailla. Tällöin vangeilla on mahdollisuus kertoa asiastaan tai sopia tapaamisaika myös kasvotusten. Kakolassa vangeilla oli mahdollisuus käydä kerran viikossa johtajan puheilla. (Kenttämuistiinpanot, toukokuu 2010.)

Jos vanki halusi Kakolan vankilassa yöllä yhteyden valvontahenkilökuntaan, hän käytti sellin ulkopuolella olevaa "lippaa" (kuva 8). Vangilla oli sellissä kahva, jota vetämällä sellin ulkopuolella ollut metallinen, punainen läppä räpsähti äänekkäästi auki. Näin vartijat saivat tiedon, että vangilla on asiaa.

Kuva 9. "Lippa", Kakolan yhteydenottoväline (Mäntysaari 2009).

Saramäessä on jokaiseen selliin asennettu sellipuhelin, jolla vanki voi ottaa yhteyttä osastovalvomoon ympäri vuorokauden. Vanki käyttää sellipuhelinta päivittäisessä asiointissa vartijahenkilökunnan kanssa paljon. Sellipuhelimen kautta puhuvan vangin ääni kaikuu betonista, jolloin vangin puheesta on vaikea saada selvää. Kasvottain tapahtuvaa asiointia sellipuhelin ei ole kuitenkaan poistanut.

Saramäen vankilassa osaston esimiehen eli rikosseuraamusesimiehen työtoimenkuva on saanut enemmän toimistotyöskentelyn piirteitä. Hänen tehtäviinsä kuuluu esimerkiksi vankien rangaistusajan suunnitelmien päivittäminen ja vankien loma- ja poistumislupa-anomusten käsittely. (Kenttämuistiinpanot, toukokuu 2010.)

3.2 Sosiaalisten suhteiden ylläpito

Vankilassa tuomiotaan suorittavalla henkilöllä on lähes aina olemassa jonkinlainen sosiaalinen verkosto. Vanki voi olla yhteydessä omaisiin tai ystäviin

soittamalla, lähettämällä kirjeitä, valvotuilla tapaamisilla, perhetapaamisilla ja lomilla. (Saarinen 1993, 56). Vanki saa soittaa Saramäessä viisi kertaa viikossa ja puhelut hän maksaa itse. Vangilla on mahdollisuus yhteen valvottuun tapaamiseen viikossa. Valvotut tapaamiset ovat viikonloppuisin. Vangin rikoksen luonteesta riippuen näitä yhteydenpitomahdollisuuksia voidaan karsia. Esimerkiksi tutkintavangeilla on lähes aina yhteydenpitorajoituksia. (Kenttämuistiinpanot, maaliskuu 2009).

Vanki voi anotessaan saada perhetapaamisen kerran kuukaudessa, jos hän on naimisissa taikka hänellä on yhteinen osoite avopuolisonsa kanssa. Nämä seikat tarkastetaan ennen kuin perhetapaaminen myönnetään. (Karjalainen, 6.5.2010). Perhetapaamisen kesto on viisi tuntia, mutta sen voi halutessaan lopettaa aikaisemminkin. Perhetapaaminen on valvomaton tapaaminen. Saramäestä on mahdollista päästä myös perheleirille, jos rangaistusajansuunnitelma on edennyt ja perheleiri katsotaan hänelle muuten tarpeelliseksi. (Kenttämuistiinpanot, maaliskuu 2009). Perheleirillä vanki voi tavata muita perheellisiä vankeja ja huomata, ettei ole yksin ongelmiansa kanssa, vaan on muitakin samassa tilanteessa olevia. (Saarinen 1993, 61). Perheleirit kestävät noin kaksi päivää.

Vangin perhesuhteiden ylläpidon lisäksi vanki on sosiaalisessa kanssakäymisessä myös toisten vankien kanssa. Vangit eivät pidä siitä, että joutuvat asumaan muiden vankien kanssa. He kuitenkin saattavat kiintyä osastonsa vankitovereihin (Allardt & Littunen 1979, 49). Vanki ei voi välttämättä luottaa kaikkiin muihin vankeihin. Luottamuksen rakentamiseen henkilökemioiden lisäksi liittyvät ennen kaikkea tehty rikos. Esimerkiksi ammattirikollisia arvostetaan vankihierarkiassa enemmän kuin seksuaalirikollisia (Ruckenstein & Teppo 2005, 35).

Ystävyyden rakentaminen vankilassa on vaikeaa, sillä toisen vangin kaikista aikomuksista ei ole aina varmuutta (Weissenfelt 1999, 72). Ystävyyden motiiveja voivat olla esimerkiksi hyväksikäyttöaikomukset tai erilaisten tietojen urkkiminen. Vankien välillä voi olla luottamuksellisiakin suhteita, mutta ne on

pitänyt erikseen ansaita. Luottamus voi syntyä yhteisestä rikoksesta tai siitä, että vanki on muuten tunnettu (Weissenfelt 1999, 73).

Luottamuksen menettäminen voi tuottaa vangille ongelmallisia tilanteita, sillä häntä voidaan alkaa uhkailla ja painostaa muuttamaan toiselle osastolle. Muutto suljetulle osastolle (pelkääjäosastolle) tarkoittaa kunnian menettämistä ja leimaantumista (Ruckenstein & Teppo 2005, 29). Vangilta voidaan vaatia suojelurahaa (Holm 2008, 80). Maksamalla suojelurahaa vangille taataan ongelmaton asuminen osastolla. Yhtenä maksuvälineenä on tupakka (Kenttämuistiinpanot, huhtikuu 2010).

3.3 Rangaistusajan suunnitelma ja asiointilomake

Jo 1800-luvulla vankiloissa oli käytössä "moraalisen tilinpidon" järjestelmä. Vankeinhoidon ammattilaiset merkitsivät havaintojaan vangista eräänlaiseen vihkoon ja tietoja oli mahdollista jakaa muiden vankiloiden kanssa (Foucault 1980, 282). Rangaistusajan suunnitelmaa voidaan pitää tämän vihkosen nykyaikaisena päivityksenä. Rangaistusajan suunnitelmaa käytetään vankilassa työvälineenä, jolla voidaan seurata vangin tavoitteiden onnistumista.

Lähes kaikilla vangeilla on rangaistusajan suunnitelma, joka sisältää esimerkiksi päihdeongelmaan ja impulsiiviseen käyttäytymiseen liittyviä tavoitteita. Rangaistusajan suunnitelman tavoitteita voi edistää eri tavoin, kuten osallistumalla ohjelmatoimintaan ja käymällä yksilökeskusteluja kuntoutustyöntekijän kanssa. Vanki ei välttämättä pääse avolaitokseen, mikäli rangaistusajan suunnitelman tavoitteet eivät ole edenneet (Kenttämuistiinpanot, kesäkuu 2010).

Osastoilla olevien asiointilomakkeiden avulla vanki voi ottaa yhteyttä virkailijaan. Vaikkapa opiskeluun liittyvissä asioissa vanki ottaa yhteyttä opinto-ohjaajaan asiointilomakkeen avulla ja kertoo asiastaan. Vanki voi myös ottaa yhteyttä asiointilomakkeella osaston esimieheen arkaluontoisissa asioissa, kuten pelkäämistapauksissa. Yhteydenoton jälkeen vangille vastataan kirjallisesti tai häntä tullaan tapaamaan osastolle (Kenttämuistiinpanot, huhtikuu 2009).

4 Ohjelmatoiminta ja kuntouttava työtoiminta

Vangeilla on usein ongelmia elämän eri osa-alueilla. Lisäksi heillä on puutteelliset ongelmanratkaisu- ja sosiaaliset taidot (Rikosseuraamusalan ohjelmatyön linjaukset 2/2008, 6). Ohjelmatoiminnan ja kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena on vaikuttaa näihin ongelmiin.

Ohjelmatoiminnan tulee perustua selkeälle muutosmallille, sen tulee olla aika-
taulutettua ja tarkkaan strukturoitua. Lisäksi ohjelmatoimintaa on voitava arvioida tieteellisin menetelmin. (Rikosseuraamusala ohjelmatyön linjaukset 2/2008, 12.) Erilaisia ohjelmia ovat esimerkiksi Suuttumuksenhallinta-, Cognitive Skills-, Viisi keskustelua muutoksesta- ja Antiriippuvuuskurssi. (Kenttämuistiinpanot, toukokuu 2010.) Ohjelmat ovat erikseen hyväksytyjä (Rikosseuraamusalan ohjelmatyön linjaukset 2/2008, 6). Saramäen vankilassa ohjelmatyötä tekevät pääsääntöisesti ohjaajat ja erityisohjaajat. Toisinaan ohjelmatyön vetäjänä voi toimia myös vartija. Saramäen vankilassa on Kakolaan verrattuna enemmän ohjelmatoimintaa ja myös enemmän työntekijöitä sitä toteuttamassa (Karjalainen 2010).

McMurrainin, Theodosin, Sweeneyn ja Sellenin (2008, 267) mukaan vangit haluaisivat kuntoutuksen kehittävän esimerkiksi heidän itsehillintäänsä ja päihdeongelmaansa. Ohjelmatoiminnan tarkoituksena on vaikuttaa näihin ongelmiin ja tukea vankia pääsemään kiinni rikoksettomaan elämäntapaan. Lisäksi sen tavoitteena on vaikuttaa vangin ajattelutapaan ja käyttäytymiseen. Ohjelmatoiminnassa erityisen tärkeäksi voidaan nostaa vangin päihdekuntoutus ja rikollista elämäntapaa ylläpitäviin tekijöihin puuttuminen.

Kuntouttava työtoiminta. Työn tulisi tehdä vangeista yhteiskuntakelpoisempia (Foucault 1980, 305). Vankien työtoiminta on joko ammattityötä tai valmentavaa työtä. Ammattityöllä tarkoitetaan työtä, joka ylläpitää vangin osaamista ja edistää työllistymismahdollisuuksia vangin vapauduttua. Valmentavalla työllä tarkoitetaan kuntouttavaa työtä ja se valmentaa yhteiskunnassa selviämiseen. (Vankeuslaki 767/2005 8. luku 5§; Walmsley 2003, 74.)

Saramäen vankilassa vangit tekevät vain kuntouttavaa työtä. Työtoiminnan tarkoituksena ei ole tuottavuus, vaan vankien toimintakyvyn ylläpitäminen ja sen parantaminen. Turun vankilan vuoden 2009 vankitoimintojen katsauksessa (Grönlund 2008, 23) todetaan, että kuntouttavan työtoiminnan työntekijöiden tehtävinä on esimerkiksi motivoida vankia työntekoon, opettaa vangille sosiaalisia taitoja ja työelämän perustaitoja. Eri vankien osaaminen ja tietotaito saattaa vaihdella, joten vankilan tulee tarjota työtoimintaa myös sellaisille vangeille, joilla saattaa olla vaikeuksia arkirutiinin aikaansaamiseksi. (Saarinen 2009, 2.) Saramäessä on mahdollista myös valmistua ammattiin oppisopimuksen kautta.

Kakolan vankilassa vangit työskentelivät vuorokaudessa tunnin pidempään kuin Saramäessä. Uuden vankilan myötä osa kuntouttavan työtoiminnan koneista ovat uusia. (Karjalainen 2010.) Saramäen vankilassa kaikkia työhön haluavia vankeja ei voida kuitenkaan työllistää rajoitettujen paikkojen vuoksi

(Kenttämuistiinpanot, maaliskuu 2010). Saramäen työliike on kuitenkin lamasta huolimatta parantanut taloudellista tulostaan (Grönlund 2009, 21).

5 Tutkimuksen toteutus

Tutkimustamme varten anoimme tutkimuslupaa rikosseuraamusvirastosta ja Turun vankilasta maaliskuussa 2010 (LIITE1). Luvan saatuaamme aloitimme tutkimuksen tekemisen. Keräsimme Kakolasta ja Saramäestä tietoa eri menetelmien avulla, kuten haastattelemalla henkilökuntaa ja tekemällä omia havaintoja. Tärkein aineistonkeruumenetelmä oli vangeille tehty teemahaastattelu. Ennen haastatteluja jokainen haastateltava allekirjoitti haastatteluluvan (LIITE 2), minkä johdosta oletimme jokaisen vangin ymmärtävän tutkimukseen liittyvät seikat. Vangeilla oli koska tahansa mahdollisuus perääntyä haastattelusta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 25).

5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävät

Tutkimuksemme tavoitteena oli antaa Rikosseuraamusvirastolle ja Saramäen vankilan henkilökunnalle mahdollisimman paljon tietoa siitä, mitä vangit ajattelevat uudesta vankilasta. Lisäksi tavoitteenamme oli selvittää, onko vangeilla joitain parannusehdotuksia uuteen vankilaan.

Tutkimuksemme päätehtävänä oli selvittää, mitä eroja Kakolan ja Saramäen vankiloissa on vangin näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitimme niin myönteisiä kuin kielteisiä muutoksia. Tehtävänäimme oli selvittää seuraavia asioita:

1. Millaisia muutoksia turvallisuudessa on tapahtunut?
2. Millaisia muutoksia vankien ja henkilökunnan välisessä asioinnissa on tapahtunut?
3. Millaisia muutoksia arjessa ja ympäristössä on tapahtunut?
4. Mitä kehitettävää vangit löytävät Saramäen vankilasta?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Keräsimme aineiston keväällä 2010 teemahaastatteluilla. Teemahaastattelu sopi valitsemallemme tutkimusjoukolle parhaiten, sillä se on tutkimusmenetelmänä joustava, mutta mahdollistaa tarvittaessa myös haastateltavan palauttamisen takaisin aiheeseen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Valitsimme teemahaastattelun myös siksi, että vangilta voidaan kysyä hänen ajatuksiaan vankiloihin liittyvistä muutoksista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72).

Päädyimme suulliseen haastatteluun tutkimuslomakkeen käyttämisen sijasta, koska useilla vangeilla on ongelmia lukemisen kanssa ja vaikeuksia ilmaista itseään kirjallisesti. Tutkittavien anonymiteetti säilyi koko tutkimuksen ajan, sillä varmistimme, että vankia ei voi tunnistaa hänen vastauksistaan. Emme kysyneet haastattelussa vangilta nimiä tai muita tunnistetietoja.

Teemahaastattelurunkoon (LIITE 3) pyrimme valitsemaan sellaisia aiheita, joiden oletimme muuttuneen eniten Kakolasta muuton jälkeen. Näitä teemoja olivat fyysiset muutokset, turvallisuus, valvontahenkilöstö, ohjelmatoiminta, työtoiminta sekä koulutus-, kuntoutus-, ja sosiaalityöntekijät (KKS-työntekijät). Viimeisenä teemana olivat muut muutokset, joita käsittelemme tulososiossa arjen ja ympäristön muutosten alla. Lisäksi kysyimme vangeilta, miten he kehittäisivät Saramäen vankilaa.

Ennen kuin aloitimme haastattelut, kävimme teemahaastattelun kysymyksiä läpi rikosseuraamusesimiesten kanssa kysymysten selkeyden ja oikeellisuuden tarkistamiseksi. Tämän jälkeen tarkensimme turvallisuutta ja ohjelmatoimintaa käsitteleviä teemoja, sillä ne eivät olleet mielestämme riittävän kattavia.

Kerroimme vangeille ennen haastattelun alkua, että vankien vastaukset eivät vaikuta mitenkään heidän vankeusaikaansa. Kerroimme myös, että heidän sanomisiaan voidaan käyttää suoraan tutkimustuloksissa, ja että yksittäistä vankia ei voi tunnistaa tutkimuksesta. Lisäksi kerroimme, että jokainen nauha tuhotaan tutkimuksen päätyttyä. (Oliver 2003, 45.) Haastattelimme vankeja yksilöhaastatteluina (Hirsjärvi, ym. 2008, 205), koska oletimme tällä tavalla haastattelun sujuvan luontevasti. Haastattelut kestivät puolesta tunnista hieman yli tuntiin. Osalla haastatelluista oli yli tunnin kestäneissä haastatteluissa kiire hoitamaan omia asioitaan. Muita häiriötekijöitä haastatteluissa ei ollut.

Tutkimuksemme ymmärtämisen kannalta on tärkeää, että määrittelemme moniselitteiset käsitteet tarkasti, jottei tuloksia ymmärrettäisi väärin (Hirsjärvi ym. 2008, 253). Vangit käyttivät puhuessaan vankilaslangia, jota voi olla hankala ymmärtää. Tästä syystä tutkimuksen lopussa olevassa liitteessä (LIITE 4) määrittelemme vankilaslangiin liittyvää sanastoa.

5.3 Aineiston hankinta ja analysointi

Saramäen henkilökunta esitteli meille vankilan toimintaa yksityiskohtaisesti harjoittelujemme aikana. Kakolasta saimme samantyyppisen esityksen, ja kävimme tutustumassa myös Kakolanmäellä sijaitsevaan Lääninvankilaan ja vankimielisairaalan. Nämä esittelyt molemmista vankiloista antoivat hyvän pohjan tutkimuksen tekemiselle.

Tutkittavamme olivat Turun vankilan vankeusvankeja jotka olivat viimeisen kymmenen vuoden aikana suorittaneet tuomiotaan Kakolassa ja Saramäessä. Haastattelimme vain miesvankeja, sillä mies- ja naivankien vankilassaolo eroaa toisistaan. Jos olisimme haastatelleet myös naisvankeja, olisimme saaneet kahdenlaista, toisistaan eroavaa aineistoa. Haastattelemalla vain miesvankeja pyrimme rajaamaan tutkimuksen aineistoa, joka olisi muuten voinut kasvaa tarpeettoman suureksi (Eskola & Suoranta 1998, 19) käytettävissä olevaan aikaan nähden.

Valitsimme haastatteluun osallistuneet vangit rikosseuraamusesimiesten avulla, koska he pystyivät vankituntemuksensa avulla valitsemaan haastatteluihimme vankeja, jotka ovat suorittaneet rangaistusta Kakolassa ja suorittavat tällä hetkellä tuomiotaan Saramäen vankilassa. Lisäksi he pystyivät valitsemaan sellaisia vankeja, joilla on paljon kerrottavaa tutkimustehtäviimme liittyen. Kerroimme rikosseuraamusesimiehille, että vangin tuomion pituus, tehty rikos tai ikä ei saa vaikuttaa millään tavalla haastateltavan valintaan.

Tutkimuksessamme on piirteitä etnografisesta (Hirsjärvi, ym. 2008, 187; Vuorinen 2005, 63) tutkimuksesta, sillä teimme kenttämuistiinpanoja ja haastattelimme vankeja. Lisäksi kuvasimme Kakolan vankilaa ja meillä oli käytössä kuvamateriaalia myös Saramäen vankilasta. Tutkimuksessamme on käytetty eliittiotantaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 86), jolla varmistimme että haastateltavilla on mahdollisimman paljon tietoa tutkimustehtävistämme.

Kaikille vangeille esitettiin haastatteluissa samat kysymykset, mutta jokaisella oli mahdollisuus kertoa itselleen tärkeistä aiheista tarkemmin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Jokainen haastateltava sai tutustua kysymyksiin etukäteen. Olettamuksemme oli, että haastattelusta saadaan silloin enemmän aineistoa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Nauhoitimme haastattelut nauhurilla pystyäksemme keskittymään haastatteluun täysipainoisesti. Lisäksi vankien suorien lainauksien käyttö oli mahdollista nauhoitetun puheen vuoksi.

Haastattelujen litteroinnin aloitimme välittömästi haastattelujen jälkeen, mutta aineiston suuren määrän vuoksi litterointi venyi kesään. Litteroinnin jälkeen luimme kaikki haastattelut läpi ja etsimme niistä yhdenmukaisuuksia. Tämän jälkeen pelkistimme (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109) aineistoa eli etsimme vastauksia tutkimustehtäviimme. Kaiken kaikkiaan litteroimme yksitoista haastattelua, joista kaikkia pystyimme käyttämään ainakin osittain. Kaksi vankia vastasi joidenkin teemojen kohdalla täysin aiheen vierestä, joten näitä tuloksia emme voineet tutkimuksessamme hyödyntää. Puhtaaksi kirjoitettua materiaalia meille kertyi 122 sivua. Litteroiduista haastatteluista etsimme samankaltaisuuksia eri vankien kohdalta. Teemahaastattelun käyttö helpotti analyysia, sillä haastatteluissa samat aiheet tulivat suurin piirtein samassa järjestyksessä esille. Näin ollen meidän oli melko vaivatonta saada selkeä kokonaiskuva vankien mielipiteistä.

Teemoissa, joissa käsiteltiin vankien ja henkilökunnan välistä vuorovaikutusta, emme erottaneet omiksi kokonaisuuksiksi esimerkiksi erityisohjaajia ja ohjaajia, koska tämä saattaisi helpottaa kyseisten työntekijöiden tunnistamista. Psykologin kanssa asioidessa tapahtuneet muutokset vaihtelivat niin vankikohtaisesti, että emme käsitelleet näitä tuloksia sen tarkemmin.

6 Turvallisuudessa tapahtuneet muutokset

Ensimmäisessä tutkimustehtävässäme tarkastelemme turvallisuudessa tapahtuneita muutoksia, joita käsittelimme haastattelussa osastointia, kameravalvontaa, väkivaltaa ja päihteitä koskevilla kysymyksillä. Yleisesti ottaen vangit pitivät Saramäkeä Kakolaa turvallisempana vankilana. Kaksi vankia ei ollut tuntenut oloaan uhatuksi koskaan kummassakaan vankilassa. Osa vangeista harmitti Saramäen vankilan parantuneen turvallisuuden takia tiukentuneet säännöt ja käytännöt, mutta osa oli sitä mieltä, että turvallisuuden paraneminen on myönteinen muutos.

6.1 Osastointi

Osa vangeista oli sitä mieltä, että osastoinnin ansiosta uusi vankila on turvallisempi ja se on myönteinen muutos. Jotkut vastanneista pitivät osastointia kuitenkin ahdistavana eivätkä he ottaneet kantaa turvallisuusnäkökulmaan.

V2: Siin suhtees on hyvä, et meil on paljon rauhallisempaa täällä ku Kakolassa, et siel oli aikamoinen hädelli välil pääl.

H1: Millä tavoin tä on sit huonompi?

V2: Kuitenki talossa on nyt kavereita ja joskus jopa sukulaisiaki, ni ei pysty olemaan missään tekemisis ellei satu olemaan samal osastol.

Suurin osa vangeista kaipasi Kakolan vapaampaa liikkumista ja mahdollisuutta nähdä kavereitaan ja sukulaisiaan, jotka suorittivat tuomiotaan toisella osastolla. Kaksi vankia totesi, että Saramäessä samalla osastolla samojen naamojen tuijottaminen voi olla hermoja raastavaa, mutta Kakolassa oli helpompaa hakeutua niiden vankien seuraan, joiden kanssa viihtyi.

Erään vangin mielestä osastointi on aiheuttanut sen, että jokaisella osastolla on omat, muista osastoista eriävät käytäntönsä. Kahden luokituksestaan samanlaisen osaston erilaiset käytännöt aikaansaavat erään vangin mukaan vankien keskuudessa levottomuutta. Kahden vastanneen mielestä suuri osa vangeista on korkeamman turvaluokituksen osastolla kuin mikä olisi tarpeellista. Toisen mielestä Suomessa on vain kourallinen vankeja, jotka tarvitsevat niin korkean turvaluokituksen oloja. Yksi vanki oli toisaalta sitä mieltä, että Saramäessä vankeja voidaan sijoittaa heidän turvallisuustasoaan vastaavalle osastolle:

V7: Mutta täällä on sikäli turvallisempaa, että jos olis jotakin vastan jotain niin tota niin ei-hän ne pääse tänne osastolle, eikä kyllä sä niistä niinkun eroon pääset täällä. Kakolassa lyötiin rattijuoppo murhamiehen kanssa samaan selliin, että ei siinä mitään eroa pidetty.

Edellä oleva vanki vaikuttaisi olevan myös sitä mieltä, että Saramäessä on helpompi päästä suljetulle osastolle. Seuraava haastattelukatkelma kuvaa erään vangin mielipidettä osastoinnin vaikutuksista pelkääjävankien asemaan Saramäen vankilassa:

V4: Täälläki pyörii osastol semmosii jätki, ketä vanhas Kakolas ei ois ollu. Niinku et ne ei ois tavallisel työmiesten osastol. On tääl semmosii jätkiiki.

H1: Mitä sä sillä tarkoitat?

V4: Semmosii, jotka on jotain liverrelly tai jotain muita tämmösii saatanan nilviäisii. Ne on täällä tavallisel osastoilla ja sit ku niil on jonkun kans ongelmii, ni ne menee toisel osastolle.

Vanki lisäsi, että Kakolassa oli mahdollisuus käydä juttelemassa asioista muiden vankien kanssa. Ei ole täysin selvää, mitä vanki tarkoitti tällä juttelemisella. Yhden haastatellun mukaan Kakolan suuremmilla osastoilla eri jengeillä ja ryhmittymillä oli enemmän vaikutusvaltaa. Hänen mukaansa Saramäen pienemmät osastot ovat mahdollistaneet sen, että toisinaan osastolta pystytään siirtämään vanki, joka on ollut uhkaajana, ei uhattuna.

V7: Tässä tulee tämmönen ryhmähenki kun on tää porukka ja sit omat säännöt, ettei kukaan sitten johda siellä enemmän.

Eräs toinenkin vanki kertoi pienempien osastojen vaikeuttaneen yksittäisten vankien pyrkimyksiä nousta osaston ”kingiksi”. Yksi vanki ei saa enää samalla tavoin suurta vankiryhmää taakseen, mikä on vaikeuttanut osaston muiden vankien kiristämistä ja uhkailua. Kakolan satapäisillä osastoilla tällainen toiminta oli hänen mukaansa huomattavasti helpompaa.

6.2 Henkinen ja fyysinen väkivalta

Yksikään haastateltava ei tuonut esille, että fyysinen väkivalta olisi lisääntynyt Saramäessä. Monen vangin mielestä fyysinen väkivalta oli vähentynyt ja jotkut vangit kertoivat, että heidän ei ole tarvinnut väistellä ketään kummassakaan vankilassa. Seuraavasta keskustelukatkelmasta selviää, miten eräs vanki kuvailee fyysisen väkivallan määrän muuttuneen:

V3: ”Mä en oo väkivaltaan törmänny. Enkä oo sitä tässä talossa nähny.

H1: Entä Kakolas?

V3: Kyllähän siellä enemmän tätä säpinää oli. Ku tääl on enemmän tota kameravalvontaa ja muuta.

H1: Kakolas oli sit säpinää ulkoilupihallaki?

V3: No en mä nyt sano et siel ulkoilupihal, mut kyl siel oli sit paikat misä asiat selviteltiin. Tääl on huomattavasti rauhallisempaa silt osin.”

Osa vangeista arveli, että fyysisen väkivallan vähenemisen syynä on osastointi, toisten mielestä kameravalvonnan lisääntyminen. Eräs haastateltu kertoi, että Kakolassa verstailla sai tehtyä ”kaikenlaisia rasseja”, mutta kertoi Saramäessä teräaseiden valmistamisen vaikeutuneen huomattavasti. Toinen haastateltu totesi, että Saramäessä erimielisyyksiä selvitetään usein selleissä, koska valvomattomat katvealueet ovat poistuneet lähes kokonaan.

Muutama vanki toi esille, että fyysisen väkivallan vähentyessä henkinen väkivalta on lisääntynyt huomattavasti. Eräs vanki kertoi Kakolassa olleen

mahdollisuus selvittää erimielisyydet ”kuin mies miehelle”, mutta Saramäen lisääntyneen valvonnan takia tämä ei ole samalla tavalla mahdollista ilman rangaistustoimenpiteitä. Vangit kertoivat henkisen väkivallan olevan kiusaamista ja ärsyttämistä, jonka kautta pyritään saamaan tappelu aikaiseksi.

6.3 Päihteet

Lähes kaikkien haastateltujen mielestä päihteiden määrä ja eri laadut ovat vähentyneet Saramäessä. Vangit uskoivat Kakolan vapaamman liikkumisen mahdollistaneen laajemman huumekaupan vankilan sisällä.

Eräs vanki epäili päihteiden vähenemisen syyksi osastointia, toinen tapaamiskäytäntöjen muuttumista tiukempaan suuntaan. Vankien mukaan Kakolassa liikkui enemmän päihteitä ja että päihteitä oli useaa eri laatua. Yksi vastaajista kuvaili, että Kakolassa päihteitä oli myynnissä ulkoilun yhteydessä kuin ”vihanneksia torilla”. Hän lisäsi, että sekaryhmien ulkoilu mahdollisti sen, että vangit tiesivät tarkalleen, mitä milläkin osastolla tapahtuu ja minkälaista päihdettä on tarjolla. Esimerkkeinä Kakolassa esiintyneistä päihteistä vangit mainitsivat amfetamiinin, Subutexin, kannabiksen, heroiinin, kokaiinin, erilaiset pillerit ja vankilassa valmistetun kiljun. Saramäessä esimerkiksi kiljun valmistaminen ei ole niin helppoa kuin Kakolassa:

V11: Kiljua täällä ei kannata laittaa, kun toi ilmastointi vie sen joka paikkaa. Omasta henkilökohtaisesta kokemuksesta tiedän senkin.

Haastateltujen mielestä vangit ovat Saramäen vankilassa vahvasti lääkittyjä. Tämän johdosta eri lääkeaineiden väärinkäyttö ja niillä käyty kauppa on lisääntynyt verrattuna Kakolaan. Haastateltavat kuvailivat joidenkin vankien olevan jo korvaushoidosta saatujen lääkkeiden avulla ”aivan tokkurassa”. Esimerkkeinä Saramäessä liikkuvista lääkeaineista vangit mainitsivat buprenorfiinit ja bentsodiatsepiinit. Yksi haastatelluista totesikin, että Saramäessä päihteiden saamiseen on omat niksinsä. Vankien mielestä muiden

päihdyttävien aineiden määrä on laskenut. Pari vankia kertoi, että he eivät ole Saramäessä suorittamansa tuomion aikana törmänneet kertaakaan kiljuun, amfetamiiniin tai kannabikseen.

6.4 Kameravalvonta

Saramäen vankilassa on käytössä huomattavasti enemmän kameroita kuin Kakolan vankilassa. Tämä osaltaan vähentää väkivaltaa, ja epäselvät tilanteet voidaan selvittää näytöltä. Kamerat ehkäisevät pelkällä olemassaolollaan jo muutamia vankilassa kiellettyjä asioita. Vankien mielestä kameravalvonta lisäsi turvallisuutta vankilassa. Haastateltujen mukaan kamerat eivät häirinneet heidän yksityisyyttään.

V5: Ei se mua haittaa, et niit kameroit on joka puolel. Ei niit sil tappaa ees ite reagoi. Kai se on ihan hyvä, et niit on enemmän tullu.

Suurin osa vangeista kertoi, että he eivät edes huomaa lisääntyntä kameravalvontaa ja joidenkin vankien mielestä sillä oli vankilan turvallisuutta parantava vaikutus. Vangit totesivat lisääntyneen kameravalvonnan vähentäneen vankilassa tapahtuneita tappeluita, mutta erään vangin mielestä kameravalvonnan kautta nähtyihin tilanteisiin reagoidaan liian herkästi. Hänen mukaansa Saramäessä ei pysty enää samalla tavalla leikkimielisesti painimaan kuin Kakolassa ilman, että ulkoilupihalla on ”kahdeksan vartijaa huutamassa ja uhkailemassa perhetapaamisten poistamisella”. Häntä ahdisti se, että vangilta viedään kaikki pienetkin ilon aiheet pois. Eräs toinen vanki oli kuitenkin sitä mieltä, että hänen käyttäytymiseensä kamerat eivät vaikuta rajoittavasti. Yksi haastatelluista totesikin, että mikäli vankilassa tietyt vangit haluavat välinsä selvittää, sitä ei pysty yksikään kamera estämään.

6.5 Yhteenveto turvallisuuden muutoksista

Lähes kaikkien vankien mielestä Saramäki on turvallisempi vankila kuin Kakola. Vangit uskoivat, että parantunut turvallisuus rauhoitti vankilan arkea, koska se vähensi väkivaltaa ja osastoilla tapahtuvaa uhkailua. Jotkut vangit näkivät parantuneen turvallisuuden rajoittavan heidän omaa vapauttaan liiaksi. Näiden vastanneiden mielestä suurin osa Saramäen vangeista on sijoitettuina suljetumpiin oloihin, kuin mitä heidän turvaluokituksensa edellyttäisi.

Vankien mielestä fyysinen väkivalta on vähentynyt Saramäessä, kun taas henkinen väkivalta on lisääntynyt. Fyysisen väkivallan vähenemisen esimerkkeinä vangit mainitsivat tappeluiden vähenemisen. Vangit kuvailivat henkisen väkivallan olevan ärsyttämistä ja jatkuvaa kiusaamista

Vastaajat näkivät päihteiden vähentyneen Saramäessä tiukentuneen päihdevalvonnan johdosta. Lääkeaineet olivat kuitenkin eräiden vankien mukaan lisääntyneet. Kakolan päihdekauppaa vangit kuvailivat laajaksi ja melko häikäilemättömäksi. Toisaalta osa vastaajista totesi, että vanki saa halutessaan myös Saramäestä päihteitä.

Vangit eivät olleet kiinnittäneet huomiota lisääntyneeseen kameravalvontaan. Osa vastanneista totesi kameroiden parantavan Saramäen vankilan turvallisuutta, koska kameratallenteilta pystytään selvittämään järjestykselle ja rankaisemaan todellisia syyllisiä. Toisaalta jotkut vangit sanoivat, että kameralle tallentuviin tilanteisiin puututaan liian herkästi, ja että ”pikkupainimiset” tulkitaan liian usein järjestyssääntörikkomuksiksi.

7 Henkilökunnan ja vankien välisessä asiainnissa tapahtuneet muutokset

Toisen tutkimustehtävämme tarkoituksena on tarkastella, sitä miten henkilökunnan asenteet sekä heidän ja vankien välinen kommunikointi on muuttunut tultaessa Kakolasta Saramäkeen. Suurin osa vangeista oli sitä mieltä, että henkilökunta on etäännytynyt vangeista Saramäen vankilassa. Vankien mukaan heillä oli Kakolassa paremmat mahdollisuudet saada asiansa hoidettua niiden ollessa ajankohtaisia. Haastateltavien kokemukset henkilökunnan toiminnasta tuntuivat vaihtelevan osastokohtaisesti.

7.1 Vartijoiden asenteet ja käyttäytyminen

Suurin osa vangeista oli sitä mieltä, että vartijoiden asenteet ovat menneet Saramäessä tylympään suuntaan, ja että pitkien vuorojen viettäminen osaston keskellä olevassa valvomossa on saanut vartijat ärtyneemmiksi.

V4: Ne istuu tuol akvaarios saatana, ja kiukuttelee meille.

V9: Ja sitten on semmosia, ketkä vittuilee ja aukoo päätä ja tieksä semmosta. Ja heti kun sä meet vähänkin sanomaan takas, niin sitten tulee hirvee lössi, että ovet auki ja sitten lähetään.

Haastatteluista kävi myös ilmi, että vankien mielestä vartijoiden keskuudessa on hyviäkin tyyppejä, ja että vartijat ovat osittain samoja kuin Kakolassakin. Eräs vanki sanoi ”palvelun pelaavan” samalla tavalla, ja kaksi muuta haastateltua totesi osaston henkilökunnan olevan asiallista. Yleisesti ottaen vangit näkivät Kakolan ilmapiirin kevythenkisempänä, koska vartijat olivat vankien kanssa läheisemmissä väleissä. Erään vangin mielestä Kakolasta puuttui korostettu

vangin ja vartijan vastakkainasettelu, jonka takia vartijoiden kanssa oli helpompi asioida. Vartijat osoittivat myös luottamustaan vankeja kohtaan ajoittain pienillä teoilla, jotka kuitenkin merkitsivät vangeille paljon:

V2: Vartijoilla ei enää oo sellasii vapauksii esimerkiks jättää sellien ovia auki jos tuntuu siltä.

Yksi vanki kuvaili vartijoiden puhetyyliä Kakolassa ystävälliseksi, mutta ei kuitenkaan nöyristeleväksi ja lisäsi, että hän pystyi suhtautumaan vartijoiden huomautuksiin enemmänkin naureskellen. Vartijat saattoivat sanoa esimerkiksi, että "menhän siit nyt sinne selliin" tai "älä nyt taas sählää siinä". Toisaalta yksi vanki toi esille, että Saramäen pienet osastot ovat mahdollistaneet sen, että vartijat tuntevat vangit paremmin.

V5: Mun mielest tääl ollaan enemmän tekemisis vartijoitten kans ku Kakolas. Tääl osastoitten vartijat periaattees niinku tuntee vangin sil tappaa, ja Kakolas hyvä ku tiesi vartijoitten nimii edes sen enemppää.

Lisäksi pienemmät osastot loivat vankien mielestä paremmat edellytykset aidolle vuorovaikutukselle. Kakolan satapäisillä osastoilla vartijoiden kanssa jutteleminen leimautui nopeasti muiden vankien toimesta vasikoinniksi, mutta Saramäessä pienellä osastolla vangit ovat enemmän tekemisissä osastojensa vartijoiden kanssa, jolloin vartijoiden kanssa on mahdollisuus olla vähemmän vihamielissä väleissä.

V8: Täällä ihmiset kun on lokeroitu pieniin (osastoihin), niin pystyy olemaan kato ihan niin kuin ihminen ihmiselle. Mä muistan silloin Kakolassakin mä olin putsari ja juttelin ja hymyilin vartijan kanssa, niin sanottiin, että "tuo on vasikka".

Kakolassa sellien ollessa kiinni vartijoihin sai yhteyden laittamalla punaisen "lipan" ulos sellin ovesta. Saramäessä sellien ovien ollessa lukossa vangit ottavat sellipuhelimella yhteyden osaston keskellä olevaan vartijoiden koppiin. Lisäksi osastolla on on kutsupainike, jolla saadaan yhteys vartijoihin.

Sellipuhelimen ja kutsupainikkeen kanssa viestien perille meno nähtiin epävarmana ja turhauttavana.

V3: Tos ku on toi kutsunappula tos osastol, vaik jotain kysyy, ni sielt tulee aika tyly vastauksii joskus. Se tuntuu aika paskalt. Tulee sellanen olo, et kohdellaan ku jotain..

Yhden vangin mielestä sellipuhelimen kautta asiointi oli todella ongelmallista, ja monet muutkin olivat sitä mieltä, että he asioisivat vartijoiden kanssa mieluummin kasvotusten. Vanki lisäsi, että usein sellipuhelinkeskustelut menevät molemmin puoliseksi tiuskimiseksi, ja johtavat siihen, että kumpikaan osapuoli ei puhu mitään. Eräs vanki kuvasi muutosta Kakolan ja Saramäen vartijoiden kanssa tapahtuneessa kommunikoinnissa näin:

V4: Nyt sä puhut saatana sisäpuhelimes vaa. Et sä saa edes tota ovee auki tost. Sillon Kakolas sä kävelit pamppujen koppiin ja sanoit, mitä asiaa sul on. Se oli siinä.

Yhteenvetona voidaankin todeta, että joidenkin vankien mukaan uuden vankilan puitteet tarjoaisivat vartijoille mahdollisuuden olla vankien kanssa enemmän vuorovaikutuksessa, mutta on täysin osasto- ja vartijakohtaista, miten tämä toteutetaan. Joillakin osastoilla oli vankien mukaan hyviä ja asiallisia vartijoita, mutta heidän mukaansa tietyillä osastoilla vartijat purkivat omaa pahaa oloaan vankeihin ja käyttäytyivät paikoitellen nöyryyttävästi.

Yleisesti ottaen vankien mielestä Kakolassa vartijoilla oli rennompia työtehtäviä, toisaalta Saramäen pienemmät osastot ovat mahdollistaneet inhimillisemmän kanssakäymisen vartijoiden kanssa. Vartijoiden kanssa asiointia ei pidetä vankien keskuudessa enää niin tuomittavana kuin aikaisemmin. Vangit kertoivat Kakolassa asioiden hoitamisen kasvotusten olevan varmempaa ja luonnollisempaa kuin Saramäen lisääntyneen tekniikan avulla kommunikointi.

7.2 Osaston esimiehen ja koulutus-, kuntoutus-, ja sosiaalityöntekijöiden (KKS) kanssa asiointi

Suurin osa vangeista oli sitä mieltä, että asiointi osaston esimiehen kanssa ei ole olennaisesti muuttunut, mutta osan mielestä asiointi oli vaikeutunut. Haastatellut totesivat asiointiin KKS-työntekijöiden kanssa muuttuneen hankalammaksi. Syiksi he mainitsivat suoran puheen puuttumisen, vastuun välttelyn, asiointilomakkeen toimimattomuuden ja henkilökunnan kiireet. Henkilökunnan roolit ja vastuualueet olivat hämärtyneet osalle vastaajista.

Kahden vangin mielestä osaston esimiehen kanssa asiointi sujuu nykyään jopa paremmin kuin Kakolassa, ja toinen heistä suorastaan ihmetteli, miten hänen tämän hetkiselällä osastollaan kaikki voi toimia tällä hetkellä niin hyvin. Osa vangeista tuntui kuitenkin kaipaavan mahdollisuutta kävellä suoraan osaston esimiehen puheille ilman erillistä asiointilomakkeen lähettämistä.

V1: Ku (Kakolassa) ylivartijalle meni sinne kakkoskerrokselle, siin oli ylivartijan toimisto, paino nappii. Jollei hän ollu paikalla, ni kysy vaa henkilökunnalt, et koska tulee. Se oli paljon käytännöllisempää, niinku luontevampaa.

Erään vangin mielestä osaston esimiehen toimenkuva on hämärtynyt, ja hänen kanssaan asiointi on vaikeutunut:

V4: Niitten kaikkien (rikosseuraamusesimiesten), aina tota johtajaa myöten toiminta on mulle ainaki hämärtyny, ku ei niitä näe ikinä missää ja ei niihin saa mitää kommunikaatioo, muutaku paperin kanssa. Ja sit sielt tulee sellasii ympäripyöreit vastauksii kato kirjoitettu siihen samalle paperille. Sellasii vastauksii, et sä kattelet hetken aikaa iteki sitä paperii, et mitä helvettii.

Hän lisäsi, että nykyään osaston esimiehellä on paljon helpompaa piiloutua sellipuhelimen ja asiointilomakkeen taakse kuin Kakolassa, jossa asiointi hoitui pääosin kasvotusten. Hänen mukaansa osaston esimies on monesti kertonut sellipuhelimen kautta laittaneensa jonkin sovituksen asian eteenpäin, mutta asia ei

ole loppujen lopuksi edennyt yhtään mihinkään. Vanki totesi vielä lopuksi sarkastisesti, että hän laittaa nykyään asiointilomakkeen vain, jos hänellä on jokin tärkeä pyyntö, kuten “uuden paistinpannun tilaaminen osastolle”.

Joillakin vangeilla oli myönteisiä kokemuksia oman osastonsa KKS-työntekijöistä ja he sanoivat, että kyseisten työntekijöiden kanssa saa olla päivittäin tekemisissä ja että vangit ovat saaneet tarvittaessa yhteyden heihin nopeasti. Lisäksi monet yksittäiset työntekijät saivat kiitosta. Suurin osa vangeista piti kuitenkin Kakolassa tapahtuvaa kommunikointia helpompana ja vaivattomampana ja perustelivat sitä sillä, että KKS-työntekijän puheille pääsi silloin kuin itse halusi ja tärkeät asiat sai hoidettua mahdollisimman pian:

V1: No Kakolassahan pääsi, ku käveli sinne komppaniaan ja koputti ovee. Sano et morjes. Tämmönen asia. Se hoitu, no ei hän välttämät ollu joka kerta paikal, mut meni sit seuraava päivä uudestaan.

KKS-työntekijöillä on vankien mukaan Saramäessä parempi mahdollisuus piiloutua paperibyrokratian ja tyhjien lupauksen taakse, koska he eivät joudu kohtaamaan vankeja päivittäin. Monet vangit toivat lisäksi esille, että Kakolassa kasvatusten asiat hoituivat nopeasti, mutta Saramäessä KKS-työntekijöiden vastauksia saattaa eri syistä johtuen joutua odottamaan pidempään.

V7: Kakolassa tehtiin työt aina loppuun, eikä siellä sanottu, että täytä nyt se ja se paperi. Eräällä työntekijällä täällä jos paperin pitää liikkua 30 metriä, ni se jää aina siihen 15 metriin.

Yksikään vanki ei tuonut esille, että Kakolassa KKS-työntekijöiden toimenkuva olisi hämärtynyt, mutta eräällä vangilla oli Saramäestä tämältyyppisiä kokemuksia:

V3: Täs ei aina tiedä kenen kans asioidaan eri asioist, ku on aina pitäny sitä niin, et se (erityisohjaaja) on henkilö on se kenen kans pitäis sit hoitaa asioit. Hän on joskus sanonu olevas se henkilö ja sit jos hän ei oookkaan enää se henkilö, ni kenen kans sit.. Mullaki asiat jää vaiheeseen, et ei oo tota tienny mist kenkä puristaa, et mist ois lähteny liikkeel.

Joidenkin vankien mielestä asiointilomake saattaa pitkittää akuuttien asioiden käsittelyä etenkin osaston esimiesten kanssa. Heidän mukaansa kiireellistä kysymystä ei pääse aina esittämään osaston esimiehelle juuri sillä hetkellä kun se olisi tärkeä, koska kyseisellä virkamiehellä saattaa olla muita työkiireitä. Vangit totesivat asiointilomakkeen hidastavan myös KKS-työntekijöiden kanssa asioiden eteenpäin viemistä huomattavasti.

V1: Ei se oo luonnollist keskusteluu, et pistetää kirjettä muutama sana. Mullaki on niin heikko kirjallinen ulosanti hei, et voi hyvää päivää.

Asiointilomakkeen toimimattomuuteen vangit mainitsivat kolme syytä. Ensinnäkin vangit eivät nähneet asiointilomaketta mielekkääksi tavaksi hoitaa kaikkia asioitaan. Toiseksi jotkut vangit pitivät kirjallista ulosantiaan niin heikkona, että tämä nosti kynnystä asiointilomakkeen käyttöön. Kolmantena syynä vangit mainitsivat osaston esimiehen ja KKS-työntekijöiden hitaan vastaamisen asiointilomakkeen kautta esitettyihin pyyntöihin ja kysymyksiin.

Vankien vastauksista kävi selvästi ilmi, että heidän mielestään kasvoittain tapahtuvan vuorovaikutuksen väheneminen on suoraan vaikeuttanut osaston esimiehen ja KKS-työntekijöiden kanssa asiointia. Vangit tunsivat epävarmuutta vastaamisaikojen suhteen Saramäessä, mutta Kakolassa vangit saivat mielestään vastaukset usein heti kasvotusten. Kakolan kommunikointi oli vankien mukaan yksinkertaista ja vaivatonta, kun taas Saramäessä vastausten odottaminen ja paperibyrokratia oli vankien mielestä turhauttavaa.

Vankien vastaukset oman osastonsa esimiehen ja KKS-työntekijöiden kanssa asiointissa tuntuivat vaihtelevan jälleen osastokohtaisesti. Joidenkin osastojen vangeilla tuntui olevan tietyistä KKS-työntekijöistä todella huonoja kokemuksia, kun taas toisen osaston vangit kehuivat avoimesti oman osastonsa KKS-työntekijöiden toimintaa.

Vaikka Saramäessä rikosseuraamusesimiehet noudattavat suuria linjauksia yhtäläisesti, haastattelujen perusteella jäi vaikutelma, että vankien kanssa

tapahtuvassa kommunikaatiossa on eroja. Jotkut rikosseuraamusesimiehet käyttävät enemmän sellipuhelinta ja asiointilomakkeen kautta tapahtuvaa yhteydenpitoa, mutta toiset rikosseuraamusesimiehet hoitavat enemmän asioita vankien kanssa kasvotusten.

Vangit arvostivat kasvotusten tapahtuvaa asiointia vankilan henkilökunnan kanssa. Osa vangeista kaipasi selvästi Kakolan mahdollisuutta hoitaa ylivartijan ja KKS-työntekijöiden kanssa asiat mahdollisimman usein kasvotusten. Lisäksi vangit arvostivat suoraa puhetta ja nopeaa toimintaa, mutta paheksuivat "sähläämistä" ja tyhjiä lupauksia.

7.3 Yhteenveto henkilökunnan kanssa asiinnista

Vangit kertoivat asioivansa henkilökunnan kanssa mieluummin kasvotusten kuin asiointilomakkeen ja sellipuhelimen kautta. Heidän mielestään Kakolassa henkilökuntaan sai paremman yhteyden kuin Saramäessä. Vastaajat uskoivat, että Saramäen vankilassa olisi edellytykset parempaan kanssakäymiseen vankien kanssa, kuin mitä Kakolassa oli aikoinaan. Vangit uskoivat pienten osastojen mahdollistavan luottamuksellisemman suhteen syntymisen vartijoiden kanssa.

Vangit totesivat myös, että Kakolassa heidän asiansa hoituivat paremmin. Saramäessä osa henkilökunnasta vältteli vankien mielestä vastuuta ja tekivät merkityksettömiä lupauksia. Vastausaikojen pitkittymisen syyksi vangit epäilivät virkailijoiden paperitöitä. Toisaalta joukko vankeja kehui nykyisen osastonsa työntekijöitä.

Osa vangeista kertoi, että Saramäessä osaston vartijan kanssa on syntynyt vahvempi side kuin Kakolassa. Lisäksi vartijoita oli haastateltavien mielestä hyväksyttävämpää lähestyä Saramäessä pienten osastojen johdosta. Osa vangeista piti kuitenkin vartijoilta saamaansa kohtelua huonona, jopa nöyryyttävänä.

8 Arjen ja ympäristön muutokset

Kolmantena tutkimustehtävämme ovat vangin arjen ja ympäristön muutokset. Omiksi alaluvuiksi jaottelimme lisääntyneen turvallisuuden vaikutuksen vankien henkiseen hyvinvointiin ja sellissä, ulkoilualueessa, ohjelmatoiminnassa, työtoiminnassa, perhesuhteiden ylläpidossa, harrastuksissa ja opiskelussa tapahtuneet muutokset.

8.1 Lisääntyneen turvallisuuden vaikutus vankien henkiseen hyvinvointiin

Vangit pitivät Saramäen lisääntynyttä turvallisuutta osittain ahdistavana. Se rajoitti joidenkin vankien mielestä liikaa vankien keskinäistä yhteydenpitoa. Toisaalta osa vangeista oli sitä mieltä, että lisääntynyt turvallisuus helpottaa rangaistuksen suorittamista.

V5: Kakolas oli vähän semmonen meininki, et äijät oli vähän niinku leirillä. Sai mennä miten tykkäs ja muuta. Nyt on tullu sellanen pieni jämäkkyys tähän lusimiseen ja sellanen turha ryntäily on karsittu pois kokonaan. Aika nyt kuluu ihan samal lail ku Kakolassaki.

Monen vastaajan mielestä Kakolan ilmapiiri oli rennompi ja he totesivat, että työntekijät katsoivat Kakolassa vähäpätöisiä rikkeitä enemmän sormien läpi. Eräs vanki muisteli pelanneensa korttia ja noppaa kavereidensa kanssa ja totesi samaan hengen vetoon, että Saramäessä tällainen ei onnistu. Toinen vanki muisteli haikeana mahdollisuutta kävellä sunnuntaisin aamupuuron jälkeen vankilan pihalla omatoimisesti. Vankien mukaan Saramäessä suhtaudutaan pieniin rikkeisiin paljon tiukemmin. Yksi vangeista pohti, että uusien vankiloiden tarkoitus lienee juuri vangin vapauden rajoittaminen. Hän ei pitänyt muutosta mitenkään stressaavana, mutta lisäsi, että häntä ”vituttaa välillä maata kesällä tuolla kopperossa”.

Toisaalta osa vangeista oli selvästi sitä mieltä, että lisääntynyt turvallisuus on myönteinen muutos. Nämä vangit eivät kaivanneet toisten vankien hehkuttamaa Kakolassa ollutta vangin omaa vapautta, koska heidän mukaansa tämä vapaus tuli osittain turvallisuuden kustannuksella. Erilaiset väkivallan teot oli erään vangin mielestä helpompi suorittaa Kakolan alueilla, joihin vartijoiden valvova silmä ei yltänyt.

Jotkut vangit pitivät ahdistavana sitä, että heillä ei ole edes ulkoilun yhteydessä mahdollisuutta nähdä vankilassa olevia kavereitaan ja sukulaisiaan. Heidän mielestään samojen vankien näkeminen päivästä toiseen voi käydä ajan mittaan todella ärsyttäväksi. Vangit totesivat, että kavereiden ja sukulaisten näkeminen vankilassa voisi parantaa myös osastoilla vallitsevaa ilmapiiriä.

Jokaisella osastolla on tarkasti rakennettu päiväohjelma, joka osaltaan helpottaa vankien valvomista, koska sen avulla pystytään paremmin tarkkailemaan vankien liikkumista ympäri vankilaa. Lisäksi päiväohjelma on tehty helpottamaan osaston arjen sujuvuutta. Eräs vanki kuvailikin, että kun Saramäessä kaikki tehdään joka päivä todella täsmällisesti, niin jokainen päivä menee kuin yhtä nauhaa vain. Tämä voitaneen nähdä tuomion suorittamista helpottavana seikkana. Toisaalta vanki ihmetteli, miksi kaikki tarvitsee tehdä ”sekuntikelloa katsomalla” ja totesi jatkuvan kiireen olevan stressaavaa.

Osa vangeista näki lisääntyneen turvallisuuden helpottavan arjen sujumista. Vankien mielestä tarkka päiväohjelma antoi rytmin päivän kulumiseen, ja he uskoivat pienten osastojen rajoittavan vankilajengien toimintaa. Joidenkin vankien mielestä Saramäessä turvallisuuteen on panostettu liioitellusti, ja he pitivät pienempiä osastoja ja muita turvallisuuteen liittyviä muutoksia ahdistavina.

8.2 Sellin ja ulkoilualueen muutokset

Lähes jokainen haastatelluista kertoi Saramäen sellien olevan parempia kuin entisen Kakolan vankilan sellit. Vangit arvostivat vastauksissaan etenkin parempaa hygieniaa, suihkua ja wc:tä.

V2: Mä koen sen hyvänä asiana siinä suhteessa, että ku tä on uus talo, ni totta kai tä on paljon puhtaampi.

V10: No sehän on ehdottomasti paljon parempi, että ne on tosi siistejä noi sellit. Ja on vessat ja suihkut.

Eräs haastateltu kehui suihkumahdollisuutta sen takia, koska hänen ei tarvitse enää sellijumpan jälkeen mennä hikisenä nukkumaan. Melkein kaikki vangit mainitsivat vastauksissaan suihkun olleen iso parannus selleihin. Joitakin vastanneita harmitti se, että selleihin ei saa enää tuoda omia radioita ja televisioita, mutta toiset olivat tyytyväisiä että laitteisto tarjotaan talon puolesta. Eräs vanki kuvaili Saramäen sellin kulmaan sijoitettua televisiota ”nurkkajumalaksi”, joka on vankien ainut yhteys ulkomaailmaan. Hänen mielestään televisiolla voi olla vankiin pikemminkin lamauttava kuin kuntouttava vaikutus, sillä monet vangit eivät tee sellissään muuta kuin katselevat televisiota.

Suurin osa vangeista oli sitä mieltä, että ulkoilualueet ovat huonontuneet. Vangit kaipasivat enemmän harrastusmahdollisuuksia ja luontoa betonin sijasta. Eräs vanki luonnehti Saramäen maahan upotettua ja betonista valmistettua isoa ulkoilupihaa tyhjäksi uima-altaaksi. Toinen vanki kuvasi osastonsa ulkoilualuetta näin:

V10: No on tää jollai tavalla ankeempi tää piha, kun tää on tämmönen kompleksibetonista tehty tohon, niin siellä ei oo puuta eikä pensasta.

Puiden ja pensaiden puuttuminen Saramäen ulkoilualueilta tuntui harmittavan monia muitakin vankeja. Lähes kaikki vangit toivat vastauksissaan esiin Kakolan puut ja pensaas ja Saramäen ulkoilupihojen karuuden.

Eräs vanki kuvaili Kakolan ulkoilua sosiaalisesti tapahtumaksi, jossa oli mahdollisuus nähdä myös muiden osastojen vankeja. Hänen mielestään ulkoilualueet ovat muuttuneet järjettömiksi ja hän kuvasi suljettujen osastojen ulkoilupihoja pieniksi taaperruspihoiksi. Myös osa muista vangeista toi esille ulkoilualueiden pienentymisen, mutta parin vangin mielestä ulkoilualueiden tila ei ole juurikaan muuttunut ja yhden mielestä tilaa on tullut lisää. Yksi vangeista vertaili Kakolan ja Saramäen suljettujen osastojen ulkoilualueita tällä tavalla:

V5: Ne on menny ihan törkeesti huonompaan suuntaan. Toi (ulkoilualue) on ihan naurettavan pieni. Ei siin pysty ees huolehtiin fyysisest kunnost.

H1: Miten Kakolas suljetulla sitte?

V5: No kyl siel oli enemmän tilaa suljetul ulkoilla. Ja oli puntit, puntit pihassa. Tääl ei oo mitään muuta ku vatsalauta, pelkkä lauta.

Muutkin vangit kaipasivat lisää harrastusvälineitä ja tilaa ulkoilualueelle. Eräs haastatelluista totesi kuitenkin, että se on ihan jokaisesta itsestään kiinni, pystyykö hoitamaan fyysistä kuntoaan ulkoilun yhteydessä vai ei. Vangit sanoivat sellien parantuneen ja ulkoilualueiden huonontuneen. Vangit kehuivat

Saramäen sellien siisteyttä ja peseytymismahdollisuutta, mutta moittivat ulkoilualueiden karuutta, kokoa ja puutteellisia harrastusmahdollisuuksia.

8.3 Ohjelmatoiminnan lisääntymisen ja kuntouttavan työtoiminnan vähenemisen vaikutukset

Oli täysin vankikohtaista, mitä he ajattelivat ohjelmatoiminnan lisääntymisestä ja kuntouttavan työtoiminnan vähenemisestä. Osa vangeista piti ohjelmatoimintaa turhana, ja osan mielestä se oli tarpeellista. Joidenkin vankien mielestä kuntouttavan työtoiminnan väheneminen oli muutos parempaan, koska ei tarvitse tehdä niin paljon töitä, mutta toisaalta taas suurin osa vangeista viettäisi mieluummin aikaansa töissä kuin omassa sellissä.

Ohjelmatoiminta. Ohjelmatoiminnan lisääntyminen oli erään vangin mielestä erittäin hyvä muutos, sillä vangit, jotka haluavat muutosta elämäänsä, saavat siihen myös mahdollisuuden. Toinen vanki totesi erilaisten ohjelmien suorittamisen olevan vain itsepetosta. Suurin osa haastatelluista suhtautui ohjelmatoiminnan lisääntymiseen kuitenkin myönteisesti. Vangit uskoivat erilaisten kuntoutusohjelmien olevan tarpeellisia etenkin vankien päihdeongelmien käsittelyssä. Eräs haastateltava toi esille myös ohjelmatoimintaan liittyvän kielteisen ilmiön:

V2: Toisaalta sitä on riittävästi, mut sit taas ehkä siihenki välil pyrkii tulemaan semmosii henkilöi, ku tulee siihen vaan sen takii, et on nyt jossain toiminnas mukana. Sellaselle kenelle se ois todella tarpeellinen ja olis halukas siihe ni, paikka menee sit semmosten takia.

Muutama haastateltava totesi lisäksi, että erilaisia kursseja suoritetaan vain sen takia, että päästäisiin avolaitokseen. Yksi vangeista oli erityisen turhautunut hänen mielestään tietyllä tavalla jopa pakollisiin kursseihin:

V4: Nyt mä sain ammatin. Mut se ei riitä. Mun pitäis käydä jotain saatanan Kalterit taa-kursseja ja mennä itkeen jotain saatanan vuonna yhdeksänkyt kaks vedettyi vetoi sinne. Niinku et "voi, voi, sentään." Munki tapaukses mun ois pakko käydä jotain kurssei ennen ku mä lähden avotaloon, ni mä sanoin, että vittu pitäkää avotalonne. Mä oon tääl sitte.

Päihdekuntoutusosasto sai erityistä kiitosta parilta vangilta. He näkivät sen olevan hyvä osasto, koska kaikki siellä tuomiotaan suorittavat vangit pyrkivät eroon päihhteistä. Päihdetyötä tehdään myös yksilökeskustelujen avulla. Osa vangeista tuntuikin kaipaavan enemmän etenkin yksilökeskusteluja ja keskustelupiirejä enemmän.

V9: Täällä on paljon sellasia mun lisäksi, jotka kaipaa ihan perus keskustelukumppania. Kun täällä on näitä äijiä, mitkä on ollut jo kauan kiinni, niin niistä tulee niin lapsellisia, siis ihan pelkkää paskaa suoraan sanottuna. Ei semmosta jaksaa päivästä toiseen.

Ryhmämuotoisen kuntoutuksen lyhytkestoisten kurssien ongelmana eräät vangit näkivät olevan sen, että keskustelujen luottamuksellista ilmapiiriä ei ehdi syntyä ennen kurssin loppumista.

Vangeista suurin osa totesi jollain tavalla huomanneensa, että ohjelmatoimintaa on alettu tarjota heille enemmän. Vain pari vankia piti tätä ärsyttävänä. Muutama vanki arvioi sen olevan pelkästään hyvä juttu, sillä heidän mielestään vangit harvoin itse hakeutuvat mihinkään kuntoutukseen. Toisaalta jotkut vangit uskoivat ohjelmatoimintaan osallistumisen olevan vain tapa päästä avolaitokseen.

Kuntouttava työtoiminta. Työajan lyheneminen jakoi odotetusti vankien mielipiteet. Osa oli sitä mieltä, että työajan väheneminen on myönteinen muutos, koska ei tarvitse tehdä niin paljon töitä. Toisten mielestä työajan väheneminen on huono muutos, koska lyhyemmän työajan seurauksena myös työstä maksettava palkka on vähentynyt. Vangit moittivat muutosta myös siksi, että heidän mielestään kaikki sellin ulkopuolella vietetty aika on hyväksi omalle mielenterveydelle.

V1: Ne (vangit) on vetäny subuu ja raapinu naamaansa tuol saatana iät kaiket. Sit ne tulee tänne ja käsketään porata kalikkaan reikä just nimenomaan näin päin ja tohon nurkkaa vedät sen sinne. Ne saa sen reiänki väärin vedettyy hei siihe! Eikä ne tee sitä tahallaa ku ei ne osaa.

Työtoiminnan tarkoituksena on olla kuntouttavaa työtä. Lähes kaikki työtoimintaan osallistuneet olivat sitä mieltä, että on parempi olla töissä kuin istua omassa sellissä. Vangit olivat työn kuntouttavasta vaikutuksesta kuitenkin eri mieltä:

V8: Mun mielestä se ei oo kuntouttavaa työtä. Se on enemmän tuottavaa. Sanotaan näin, että jos se olis kuntouttavaa työtoimintaa, niin ei siitä pitäs ihan niin hanakasti hyppiä kaikkien perässä sielä ja tehä raporteja ja tämmöstä näin.

Muutkin haastatellut toivat esille, että työtoiminnasta vastaavat virkailijat käyvät tarkastamassa vankien työn edistymistä liian tiuhaan tahtiin. Erään vangin mielestä työpaineista puhuminen osastolla on selvä merkki siitä, että työn luonne ei ole kuntouttavaa. Noin puolet vastanneista totesi, että työ on erittäin puuduttavaa ja yksitoikkoista. Suurin osa vangeista mainitsi kielteiseen sävyyn puupalikat, joita porataan tuhansia kappaleita samalla tavalla. He halusivat enemmän luovaa työtä, joka olisi mukaansatempaavaa. Kenelläkään ei ollut varsinaisia ideoita, mitä tällainen työ voisi olla.

Kaksi vankia kehui uusia työtiloja ja parempia työskentelymahdollisuuksia, mutta yhden vangin mielestä tilat olivat liian pienet ja hän sanoi Kakolassa olleen mahdollisuus liikkua vapaammin ympäriinsä työaikana. Lisäksi vankien mielestä oppisopimusten suorittamiseen on Saramäessä paremmat mahdollisuudet kuin Kakolassa.

Vankien suhtautuminen kuntouttavan työtoiminnan muutoksiin vaihteli vankikohtaisesti. Osa vastaajista piti työajan lyhenemistä myönteisenä muutoksena, toisten mielestä työajan lyheneminen oli huono muutos. Työtoiminta ei ollut kaikkien vankien mielestä kuntouttavaa, vaan pikemminkin tuottavaa työtä. He halusivat haastavampia töitä. Osa vangeista kehui uusia

työtiloja, ja myös oppisopimusten järjestäminen oli vankien mukaan hoidettu hyvin.

8.4 Perhesuhteiden ylläpidon muutokset

V8: Nä tapaamiset on huonontunut. Tapaamistilat on tosi epäinhimilliset. Pleksitapaamiset on tosi huonot jos ajatellaan, että lapsia tullaan tapaamaan ja sitten se aika on niin pieni ja se, että se on kerran viikossa, niin on ihan syvältä.

Lähes jokainen vanki harmitteli sitä, että Saramäessä on vain yksi tapaaminen viikossa. Kakolassa tapaamisia oli kaksi kertaa viikossa. Haastateltavien mielestä Saramäessä heidän tapaajilleen suoritettavat turvallisuustarkastukset olivat ylimitoitettuja ja tapaamisista myöhästymiseen liittyvät aikarajoitukset liian tiukkoja.

V6: Mul on vaari kahdeksankymppinen, kuus minuuttia myöhäs. Takasin (kotiin). Tampereelta. Kuus minuuttia. Kakolassa oli sentään vartti.

V7: Monelta käy tuolta Porista taikka Helsingistä (tapaajia), ni kyllä sen 45 minuutin takia tuntuu aika oudolta ajaa tänne. Sitten odotat tuolla hyvässä lykyssä ja olet jonkun koiran haisteltavana, taikka joudut tutkittavaksi.

Vangit muistelivat myös lämmöllä Kakolan erillistä makuuhuonetta ja mahdollisuutta ottaa enemmän kuin kaksi lasta tapaamiseen puolison mukana. Haastatteluista jäi sellainen kuva, että vankien mielestä Kakolassa perhesuhteiden ylläpito onnistui paremmin ja se oli luonnollisempaa. Saramäessä vankien mielestä puhelimella soittamisen helpottuminen oli oikeastaan ainut parannus perhesuhteiden ylläpitoon.

8.5 Harrastuksiin ja opiskeluun liittyvät muutokset

Vankien mielestä fyysisen harjoittelun mahdollisuudet ovat Saramäessä laadullisesti ja määrällisesti huonommat kuin Kakolassa. Vankien mielestä laitteet olivat menneet huonompaan kuntoon ja he totesivat niiden olevan paikoitellen jopa vaarallisia.

Fyysinen harjoittelu. Pääsääntöisesti vangit sanoivat fyysiseen harjoittelun menneen huonompaan suuntaan. Levy- ja käsipainojen puuttuminen oli monen mielestä todella huono muutos. Lisäksi vangit moittivat punttisalin laitteiden kuntoa. Moni vangeista totesi, että erilaiset harjoitteluvaihtoehdot ovat vähentyneet. Muutama vanki oli kuitenkin sitä mieltä, että Saramäessäkin pystyy riittävän hyvin huolehtimaan fyysisestä kunnosta.

V7: Punttisali on sikäli huono, kun siellä ei oo punttei. Kyllä noi narut on vähän semmosia ämmien vehkeitä. On ne sikäli ihan riittävät, että pystyy niillä kuitenkin pitää ittensä kunnossa.

V9: Toisessa rakennuksessa on tosi hyvät vehkeet, mutta toisessa ne on kaikki vääntyneinä ja rikki. Että kyllä tää on Kakolaan verrattuna huonompi ja paljon.

Melkein kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että Kakolan punttisali oli todella hyvä, ja että Saramäen punttisali on huono. Noin puolet haastatelluista oli sitä mieltä, että punttisalin laitteet ovat huonossa kunnossa ja eräs kirosi Saramäessä tehtyjä taljoja. Epäkunnossa olevat laitteet olivat vankien mielestä vaarallisia, sillä vankien mukaan niissä on harjoiteltava epäluonnollisissa asennoissa. Muiden harrastusten osalta haastateltavien vastaukset olivat hieman ristiriitaisia:

V4: Emmä tiedä, mun mielest se on aika paljon ittest kiinni mitä sä tääl haluat tehdä. Et jos sä jotain haluat tehdä jotain, ni kyl sä sen melkee sit saat tehdä.

V5: Nii ja (Kakolassa) oli esimerkiksi pohjoiselle oli iltatoimintaa, et sä pääsit illallaki biljardii tai sä pääsit sellaseen pieneen punttiin ja lännen ykköselt käytiin palloilus ylhääl ja oli puntit pihassa.

Harrastukset. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että Saramäessä on mahdollisuus harrastaa, mikäli omaa innostusta riittää. Muiden vankien mielestä Kakolassa oli paljon enemmän vaihtoehtoja eri harrastuksiin. Muutama vanki mainitsi biljardin ja toivoi biljardin pelaamiseen olevan paremmat mahdollisuudet tulevaisuudessa myös Saramäessä. Eräs vanki kehui Saramäen palloilusalien olevan tarpeeksi suuria, ja että palloilusalin soutilaitteet ja muut kuntoilulaitteet ovat hyvät.

Kaikkien haastattelujen perusteella saimme vaikutelman, että vankien mielestä fyysinen harjoittelu on mennyt Saramäessä huonompaan suuntaan kuin Kakolassa sekä laadullisesti että määrällisesti. Kuitenkin muutama vanki oli sitä mieltä, että Saramäessä pystyy huolehtimaan fyysisestä kunnosta, ja että harrastamisvaihtoehtojen määrä riippuu lähinnä vangin omasta mielikuvituksesta.

Opiskelu ja kirjasto. Erään vangin mielestä Saramäessä opiskelu perustuu oma-aloitteisuuteen, kun taas Kakolassa sai helpommin apua opiskelua koskeviin kysymyksiin. Kaksi vankia oli sitä mieltä, että opiskelu on Saramäessä vaikeampaa kuin Kakolassa, mutta toinen lisäsi, että selliopiskeluun on hyvät mahdollisuudet. Eräs vanki kehui, että oppisopimukset on järjestetty Saramäessä todella hyvin. Suljetun osaston vangit harmittelivat sitä, että he eivät pääse enää käymään kirjastossa:

V6: Kakolas pääsi, täällä ei. Jos täällä kuitenkin porukkaa kuskataan suuntaan jos toiseen, ni eiks se nyt menis siin samalla. Tääl joudut odottamaa viikkotolkulla, ku nä yhet (vartijat) tappelee, et kuka kuskaa kirjat.

Toinen vanki kertoi, että hänen on vaikeaa muistaa, onko hän lukenut jonkun teoksen, jollei näe sitä etukäteen. Suurin osa vangeista ei kuitenkaan pitänyt

kirjastossa tapahtuneita muutoksia mitenkään merkittävinä. Yksi vanki kehui Saramäen valtavaa kirjastoa ja lisäsi, että kirjastossa palvelu pelaa.

Fyysiseen harjoitteluun ja harrastamiseen oli vankien mielestä Kakolassa paremmat puitteet. Osa vastanneista kuitenkin totesi, että vanki pystyy Saramäessäkin huolehtimaan riittävän hyvin kunnostaan ja harrastamaan halujensa mukaan. Opiskelusta vankien kokemukset vaihtelivat vankikohtaisesti. Suljettujen osastojen vangit toivoivat mahdollisuutta päästä käymään kirjastossa.

9 Vankien antamat kehitysehdotukset

Neljännessä tutkimustehtävässämme käymme läpi sitä, miten vangit kehittäisivät Saramäen vankilaa. Osa vankien kehitysehdotuksista liittyi erilaisten tilojen, toimintojen ja käytäntöjen kehittämiseen, osa henkilökunnan toimintaan. Lisäksi omassa alaluvussaan käsittelemme vankien ajatuksia osastoruokailusta verrattuna linjastoruokailuun.

9.1 Selli ja osaston toiminta

Vangit halusivat selleihin lisää kaappi- ja hyllytilaa. Muutama vanki toivoi, että sellien ilmastointi korjattaisiin mahdollisimman pian. Heidän mukaansa olot sellissä ovat välillä sietämättömät. Yksi vanki halusi lisää yhden hengen sellejä.

Noin puolet vangeista mainitsi, että sellien ovet saisivat olla enemmän auki. Eräs vanki perusteli sitä näin:

V2: Ku me ollaan tuol osastolla, niin ihan hyvin vois osastolla olla sellien ovet olla sit yötä päivää auki, ku ei me sielt nyt kuitenkaan päästä mihinkää lähtemää.

Joidenkin vastanneiden mielestä riittäisi pelkästään se, että sellejä pidettäisiin enemmän auki viikonloppuisin. Eräs vanki haluaisi kerrosten välisten osastojen väliovet auki ja perusteli tätä sillä, että jokaisella osastolla syntyy jännitteitä, jolloin saman kerroksen muiden osastojen vankien näkeminen voisi rentouttaa ilmapiiriä.

Pari vankia toivoi, että osastolta pääsisi enemmän ulkoilemaan, etenkin kesäisin. Eräs vanki toivoi suljettujen osastojen vangeille lisää toimintoja, esimerkiksi iltaulkoiluja. Hän perusteli kehitysehdotustaan näin:

V5: Onks se sit tarkoitus makuuttaa ihmisii kaks kyt kaks tuntii vuorokaudes. Tä nyt kuitenki nykyää kulkee nimel vankeinhoito. Mun mielest viel sit enimmäkseen sillasii tyypei pidetään niis selleis, ketkä ois ihan työtoimintakuntosii ja hyväkuntosii äijii ja muuta. Mun mielest se on meidän yhteiskunnal vaaraks, et niit makuutetaan täällä ja pistetään yhteen ja sil tappaa. Päinvastoin, niit äijii pitäis yrittää kuntouttaa.

9.2 Asiointi vankilassa ja yhteydenpito sen ulkopuolelle

Joukko vankeja toivoi henkilökunnalle myönteisempää elämänasennetta ja muutama olisi halunnut vartijoille käytöskoulutusta. Vangit toivoivat henkilökunnalta enemmän tekoja ja vähemmän puhetta. He haluaisivat myös asioida henkilökunnan kanssa enemmän kasvotusten.

Muutama vanki oli todella turhautunut sellipuhelimen kanssa asiointiin, koska he eivät mielestään pystyneet ilmaisemaan itseään tarpeeksi hyvin sen kautta. Tämä johti erään vastanneen mukaan molemminpuoliseen tiuskimiseen. Lisäksi

vangit olivat epävarmoja asioiden hoitamisessa sellipuhelimen kautta. Heidän mukaansa sovitut asiat ovat välillä jääneet hoitamatta tai niissä on ollut huomattavia viiveitä.

Eräs vanki olisi halunnut vaihtaa johtajan, jotta käytännöt saataisiin muiden vankiloiden kanssa yhdenmukaisiksi. Saramäessä vallitsee hänen mukaansa turhan ”stalinistinen meininki”.

Perhesuhteiden ylläpitoa vangit kehittäisivät muokkaamalla lomakäytäntöjä ja lisäämällä perhetapaamisia ja parantamalla perhetapaamistiloja.

V5: Ensinnäki mä muuttaisin lomakäytäntöi silleen, et ihmisii ketkä ei oo niit lomiaan mokannu ja kenel ei oo mitään merkintöi kurinpitokäsittelys tai muuta tälläst, ni niil pitäis olla mahdollisuus päästä lomille ja jos mokaa, ni sit ei tartte päästä lomille enää.

V9: Perhetapaamistilat sais olla vähän isommat. Tekis vaikka yhden erilaisen perhetapaamistilan, mikä olis tarkoitettu lapsiperheille eli ei semmonen, missä on vaan mies ja nainen vaan semmonen missä on myös lapsia.

Lähes kaikki vangit toivoivat parannusta perhesuhteiden ylläpitoon ja lomakäytäntöihin haastattelujen yhteydessä. Heidän mielestään tapaamisia ja lomiam saisi olla lisää ja tapaajia tulisi kohdella inhimillisemmin esimerkiksi joustamalla myöhästymistapauksissa. Lomakäytäntöihin vangit tahtoivat yhtenäisempää linjaa suhteessa muihin suljettuihin vankiloihin. Kakolan tapaamiskäytäntöjä suurin osa vangeista piti hyvinä ja he näkisivät mieluusti Saramäenkin pehmentävän tapaamisiin liittyviä sääntöjä.

9.3 Ohjelmatoiminta ja kuntouttava työtoiminta

Vangit toivoivat Saramäkeen lisää yksilökeskusteluja ja keskustelupiirejä. Muutama vanki toi esille, että talossa on monia vankeja, jotka tarvitsevat normaalia keskustelukumppania osaston ulkopuolelta. He lisäsivät, että

yksilökeskusteluja järjestetään liian harvoin. Pitkän aikavälin takia vaikeiden asioiden esille ottaminen seuraavan yksilökeskustelun yhteydessä on vankien mukaan haastavaa. Keskustelupiirin pitäisi jatkua tarpeeksi pitkään, jotta ryhmässä syntyisi luottamuksellinen ilmapiiri. Vangit haluaisivat asioida myös KKS-henkilökunnan kanssa enemmän kasvotusten. Eräs vanki toivoi vankilaan kielten opetusta.

Haastatellut kertoivat muutaman kehitysehdotuksen työtoimintaan. He halusivat lisää luovempaa ja haasteellisempaa työtä. Yksi vanki toivoi, että myös suljetulta osastolta pääsisi osallistumaan työtoimintaan. Toisen mielestä vankilaan pitäisi ostaa parempaa puuta:

V4: Mä ostaisin tänne semmosta puuta, mitä kehtais viedä ulos täältä. Semmost liimalevy, mistä kehtaa tehdä pöydän. Ettei siihen tarvi lyödä niit blommei joka paikkaan, ku se on semmost saatanan haulikolla ammuttu levy.

Kolmas kehitysehdotus liittyi verstaiden vuokraamiseen siviileille:

V7:Verstaat vois vuokrata siviileille ja pistää sinne ne, ketkä haluaa töitä tehdä, niin tulosvastuu niille ja sitten hommiin. Jos tulosta ei synny, niin helvettiin. Ja maksaa niille minimipalkan. Ja vartijat olis siellä valtion puolesta. Ne tekis siellä tuottavaa työtä verstaat tienais jätkät sais rahaa. Kun olis täällä kaks vuotta kiinni niin niillä vois olla vaikka 15 000 rahaa.

Vanki lisäsi, että samalla saisi hoidettua osan vankien jälkihuollosta, koska vangeilla voisi olla tarpeeksi rahaa asunnon vuokraamiseen. Samalla vanki saattaisi huomata rehellisestä työstä saadun rahan merkityksen ja yrittäisi ehkä työllistyä siviilissä.

9.4 Vankien ajatuksia osasto- ja linjastoruokailusta

Yksi vanki haluaisi kokeilla linjastoruokailua mielenkiinnosta, mutta kaikki muut olivat sitä mieltä, että osastolla ruokailu on parempi vaihtoehto. Vangit eivät edes halunneet ajatella linjastoruokailua ruokalassa vaihtoehtona.

V5: Osastoruokailu on parempi. Ensinäki sen takia, että mä tiedän, et tuol työmiehisäki on vähän muutenki aikaa soittaa ja kaikkee. Ihmiset hoitaa asioita vähän siin ruokatunnill muutenki jo. Muuten sun pitää melkeen valita, et jos sä soitat, ni sit sä et lähde ulos. Se on hyvä systeemi, et sä pääset siin vähän käymään osastolla ja muuta, ja jos on jotain tarvetta hoitaa asioita, ni ehdit äkkii hoitaa siin.

Yksi vanki näki linjastoruokailun huonona vaihtoehtona, koska se kuormittaisi vartijoita liikaa. Toisen mielestä Saramäen tunneleihin pitäisi asentaa liikennevalot, jos vankeja alettaisiin kuljettaa ruokalaan ja takaisin osastolle. Muutama vanki oli sitä mieltä, että osastolla syöminen on huomattavasti rauhallisempi vaihtoehto ja he kertoivat ahdistuvansa ja saavansa jopa paniikkikohtauksia, mikäli on paljon ihmisiä ympärillä. Lisäksi eräs vanki totesi, että suurempaan joukkoon vankeja mahtuu aina pari huonokäyttöisempää vankia aiheuttamaan sekasortoa.

9.5 Yhteenveto kehitysehdotuksista

Vangit halusivat lisää avoimuutta ja sallivuutta vankilan arkeen ja käytäntöihin. He toivoivat vapaampaa liikkumista vankilan sisällä ja helpompaa yhteydenpitoa sukulaisiinsa ja kavereihinsa. Vankien mielestä henkilökunnan tulisi toimia suoraselkäisemmin ja suhtautua vankeihin ystävällisemmin. Vangit halusivat lisää kasvatusten tapahtuvaa asiointia henkilökunnan kanssa.

Vangit kehittäisivät työtoimintaa luovempaan ja haasteellisempaan suuntaan. Myös suljetun osaston vangit haluaisivat osallistua kuntouttavaan työtoimintaan. Ohjelmatoimintaan osa vastanneista halusi lisää yksilökeskusteluja ja pitkäkestoisia keskustelupiirejä, joissa syntyisi luottamuksellinen ilmapiiri.

Lähes kaikki vastanneista söisivät mieluummin osastolla kuin vankilan ruokalassa, jos linjastoruokailuun tarjottaisiin mahdollisuus. Vangit uskoivat linjastoruokailun lisäävän liiaksi vartijoiden työtaakkaa ja vähentävän vankien omaa vapaa-aikaa. Lisäksi joidenkin vankien mukaan linjastoruokailu vaarantaisi vankilan turvallisuutta.

10 Yhteenveto ja pohdinta

Esittelemme tässä luvussa lyhyesti vielä tutkimuksemme tulokset. Lisäksi peilaamme tuloksia aikasempiin tutkimuksiin. Lopuksi käsittelemme tutkimuksemme eettisyyttä ja luotettavuutta.

10.1 Yhteenveto tuloksista

Vankien mielestä heidän turvallisuutensa on parantunut Saramäen vankilaan tultaessa. Turvallisuuden parantuminen on kuitenkin tuonut mukanaan henkisesti kireämmän ilmapiirin osastoille ja niiden ulkopuolelle. Joidenkin vankien mielestä Saramäessä korostetaan turvallisuutta liikaa, toisten mielestä lisääntynyt turvallisuus on rauhoittanut vankilan arkea.

Henkilökunnan kanssa asiointi oli haastateltujen mielestä ollut luonnollisempaa ja toimivampaa Kakolassa. Saramäessä on vankien mukaan liikaa paperien ja tekniikan kautta tapahtuvaa asiointia. Haastatellut näkivät henkilökunnan käytöksen muuttuneen kielteisemmäksi Saramäessä. He totesivat, että Kakolassa henkilökunta suhtautui pienempiin rikkeisiin sallivammin.

Vankilassa ja vankilan ulkopuolella oleviin sukulaisiin sekä ystäviin on vankien mukaan vaikeampaa pitää yhteyttä Saramäessä kuin Kakolassa. Vankilan sisällä olevien sosiaalisten suhteiden ylläpito oli vankien mukaan pienten osastojen ja ulkoiluryhmien takia hankalampaa. Vastaajien mukaan vankilan ulkopuolella olevien läheisten kanssa yhteydenpitoa hankaloittivat tiukentuneet tapaamiskäytännöt.

Jotkut vangit sanoivat Kakolan näyttäneen "kunnon vankilalta". Saramäkeä he luonnehtivat "tehtaaksi", "säilömöksi" ja "nimismiehen kellariksi". Vastaajat arvostivat Saramäen vankilan sellejä, mutta moittivat ulkoilupihoja liian harmaiksi, pieniksi ja virikkeettömiksi. Kakolassa oli vankien mielestä paremmat mahdollisuudet omasta lihaskunnosta huolehtimiseen ja erilaisiin harrastuksiin. Toisaalta jotkut vangit olivat sitä mieltä, että Saramäessä lihaskunnosta huolehtiminen ja harrastaminen on täysin vangista itsestään kiinni.

10.2 Pohdinta saaduista tuloksista

Totalitaarisia laitoksia, kuten vankiloita on tutkittu monesti aikaisemminkin. Erving Goffmanin vuonna 1961 julkaistu *Minuuden riistäjät* pohjautuu Goffmanin kenttätyöhön suuressa mielisairaalassa. Hän on teoksessaan pohtinut laajasti totalitaaristen laitosten luonnetta. Michel Foucault kuvaa teoksessaan *Tarkkailla ja rangaista* (1980) vankilaitosten syntyhistoriaa ja pohtii valtasuhteita vangin

lähiympäristössä. Peilaamme pohdintamme näihin teoksiin, sekä tutkimuksessamme aikaisemmin esitettyyn teoriaan.

Osastointi. Vankien vastaukset tuntuivat vaihtelevan sekä vankikohtaisesti, että osastokohtaisesti. Uskommekin, että osastointi on sellainen tekijä, mikä on vaikuttanut kaikista eniten vankien vastauksiin niin hyvässä kuin pahassa. Osastoinnin vaikutukset tuntuivat heijastuvan niin turvallisuuteen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoon kuin arjen muutoksiinkin.

Osastointia voi verrata käytäntöön, jossa esimerkiksi vankilassa yksilöt jaetaan pieniin ruutuihin, jotta heitä voidaan hallita ja valvoa paremmin. Tällä tavoin voidaan vähentää karkaamistapauksia ja ei-toivottua ryhmäytymistä. (Foucault 1980, 163.) Vankien vastauksista voimmekin päätellä, että osastointi on parantanut vankien turvallisuutta huomattavasti. He kertoivat fyysisen väkivallan ja päihteiden vähentyneen osastoinnin takia, ja että yksittäisten vankien tai jengien ei ole enää niin helppoa vaikuttaa osaston arkeen.

Eräät vangit toivat kuitenkin voimakkaasti esille, miten heitä suututtaa se, että he eivät näe enää Saramäessä samalla tavalla kavereitaan kuin Kakolassa. Toisaalta osa vangin kaveripiiristä voi koostua entisistä rikoskumppaneista, joiden kanssa on mahdollista esimerkiksi ulkoilun yhteydessä suunnitella uusia rikoksia. Osastoinnin avulla vankeja on mahdollista sijoittaa osastoille, joissa ei ole hänelle entuudestaan tuttuja vankeja. Vaikka Saramäen osastointi voidaankin nähdä sosiaalisesti rajoittavana, oli se kuitenkin selkeästi vankienkin mielestä vankilan turvallisuutta parantava tekijä.

Foucault (1980, 162, 267) toteaaakin vankiloiden päällimmäisen tarkoituksen olevan yksilön eristäminen ulkopuolisesta maailmasta ja rikoskumppaneistaan. Hän lisää tylsien ja suljettujen olosuhteiden olevan omiaan synnyttämään kuria. Tulee kuitenkin muistaa, että vankilalla ei pitäisi olla pelkästään eristävä, vaan myös kuntouttava vaikutus. Eräs vanki kuvasi eristetympien olojen vaikutuksia hänen henkiseen hyvinvointiinsa näin:

V1: Tä osastointi on on aika henkinen helvetti, et meikä asuu nyt simmosel osastol, et mä en tunne siit entuudestaan ketään. ...mitä enemmän sitä vankia niin sanotusti kiusaa tai ahdistaa tonne nurkkaan, et sua pidetään siel kopis, niin totta kai sä katkeroidut tääl. [Vanki imitoi turhautumista: Et saatana vittu ku mä täält pääsen (vapaaksi) hei, ni...]

Vanki ei kertonut, mitä hän tekisi vapautuessaan, mutta elekielestä ja puheen painotuksesta päätellen teot saattaisivat sisältää väkivaltaa. Toisaalta Kakolan suljetut osastot ovat varmasti aiheuttaneet samanlaisia tuntemuksia vangeissa, vaikka tätä ei haastatteluissa tuotukaan esille. Eristetyt olot aiheuttavatkin terveessä ihmisessä voimakasta turhautumista ja aggressiivista käyttäytymistä tai taantumista. Vain omasta vapaasta tahdosta eristykseen siirtyminen voidaan nähdä kuntouttavana. (Allardt & Littunen 1977, 424.)

Jotkut vangit toivatkin esille, että heillä on parempi olla uudessa vankilassa, jossa he saavat suorittaa omassa rauhassa tuomiotaan. He saattoivat tarkoittaa tällä parantunutta turvallisuutta tai pienempiä osastoja, jotka mahdollistavat eristäytymisen muista vangeista paremmin kuin Kakolan suuret osastot. Lähes kaikki vangit totesivat ruokailukysymystä käsiteltäessä, että söisivät mieluummin omalla osastolla kuin linjastoruokailussa. Osa mainitsi perusteluina juuri omassa rauhassa syömisen ja yleisen sekasorron välttämisen.

Väkivalta. Fyysiseen väkivallan vähenemisen pääsyyinä vangit mainitsivat osastoinnin. Oletamme, että myös päihteiden väheneminen on vaikuttanut fyysisen väkivallan vähenemiseen, sillä vangit saattavat käyttäytyä väkivaltaisemmin päihtyneenä (Kenttämüstiinpanot, maaliskuu 2010). Eräs syy fyysiseen väkivallan vähenemiseen on luultavasti ollut myös se, että uudessa vankilassa ei ole vankien punttisalilla levy- ja käsipainoja. Lihaksikkaiden ja voimakkaiden vankien väheneminen on saattanut vähentää myös vankilassa toimivia ”torpedoja” (Laine 2002, 143), jotka suorittavat vankilassa korvausta vastaan pahoinpitelyjä.

Vaikka fyysinen väkivalta oli vähentynyt Saramäessä, vangit totesivat henkisen väkivallan lisääntyneen. Yhdellä osastolla samojen vankien kanssa tuomion suorittaminen päivästä toiseen saattaa kiristää osastojen ilmapiiriä. Eräs vanki mainitsi myös, että osastojen vartijat viettävät kaiken aikansa ”akvaariossa” eli osaston valvomossa. Toinen vanki totesi vankien näkevän päivittäin enemmän auringonvaloa kuin vartijoiden. Tällaiset olosuhteet saattavat tehdä vartijoista ärsyyntyneitä, mikä puolestaan heikentää osaston ilmapiiriä.

Valvonta. Sekasortoa ja tappeluita vähensi vankien mukaan myös lisääntynyt kameravalvonta. Valvonnan onkin oltava läsnä joka puolella niin, että se pysyy kuitenkin itse näkymättömänä Foucault (1980, 241). Kameravalvontaa voidaan pitää tällaisena valvonnan menetelmänä, sillä kameroiden kautta nähdään lähes kaikki, mitä vankilassa tapahtuu. Kamerateat on kuitenkin sijoitettu melko huomaamattomasti ympäri vankilaa. Vangitkin toivat vastauksissaan esille, että he eivät kiinnitä huomiota lisääntyneeseen kameravalvontaan. Mielestämme lisääntynyt kameravalvonta toimii uudessa vankilassa hyvin, koska se tehostaa vankilan valvontaa, mutta ei kuitenkaan herätä huomiota vangeissa.

Päihteet. Vangit totesivat päihteiden vähentyneen uudessa vankilassa. Osalle vangeista tämä oli varmasti myönteinen muutos, sillä päihteiden väheneminen parantaa myös vankien turvallisuutta (Kenttämuistiinpanot, maaliskuu 2010). Joillekin vangeille päihteiden käyttö, valmistus ja kauppaaminen saattaa kuitenkin olla eräänlainen jännittävä harrastus, jonka avulla tuomion suorittaminen ei tunnu niin ahdistavalta (Goffman 1969, 54). Kiljun valmistaminen sellissä on pitkäkestoinen tapahtuma, jossa vangin on hankittava aluksi kiljun käymiseen tarvittavat ainesosat ja tämän jälkeen annettava kiljun käydä tarpeeksi kauan (Kenttämuistiinpanot, kesäkuu 2010). Vankien ja vartijoiden välillä vallitsee jatkuvasti kilpailutilanne, jossa vartijat yrittävät valvoa vankeja mahdollisimman tehokkaasti ja vangit yrittävät höynäyttää vartijoita parhaansa mukaan (Kääriäinen 1994, 161). Tällöin valmiista kiljusta humaltuminen saattaa toimia vangille eräänlaisena erävoittona vartijoista.

Henkilökunnan kanssa asiointi. Vankilan henkilökunta voi halutessaan rangaista vankia, mikäli tämä heittäytyy hankalaksi (Goffman 1961, 30). Tämä rangaistus ei ole välttämättä kuin merkintä rangaistusajan suunnitelmassa. Eräät vangit mainitsivat haastatteluissa, että Kakolassa henkilökunta suhtautui pieniin rikkeisiin lauhkeammin. Saramäessä henkilökunta noudattaa vankien mukaan paikoitellen jopa pikkutarkasti vankilan sääntöjä. Eräs vangeista piti vartijoiden käytöstä nöyryyttävänä. Toisella vangilla oli kokemuksia mielivaltaisuudesta, jota tosin hänen mielestään oli Kakolassakin:

V6: Ihan samanlaisii ne oli sielläki, et jotkut siirtää noi siviiliprobleemansa tänne.

H1: Miten se näkyy?

V6: Ei ollakkaan niin rentoja, joka asiasta sitten ollaan sormella osottamassa. Mistä ei eilen sanottu, ni tänään sanotaan.

Vartijoiden rooli vankilassa on sikäli vaikea, että he joutuvat esittämään vangille vankilan järjestyssääntöjä ja jatkuvasti rajoittamaan heitä. Samanaikaisesti osastojen esimiehet ja johtajat saattavat esiintyä vangille henkilöinä, jotka haluavat vain vangin parasta. (Goffman 1961, 90.) Osa vangeista toikin esille, että vartijoilla on asenneongelmia, mutta osaston esimiehen kanssa asiat saadaan hoidettua. Toisaalta eräs vanki olisi halunnut vaihtaa johtajan. Joillekin vangeille saattaakin olla tarve purkaa turhautumistaan mahdollisimman korkeassa asemassa olevaan henkilöön. He ehkä näkevät vartijoiden tekevän vain työtään ja vankilan johtajan olevan syyllinen vankien oloihin.

Tällainen henki saattaa voimistua osastoilla, joissa muutama muukin vanki ajattelee samalla tavalla. Vaikka vangit ovat läpi aikojen vastustaneet vankiloiden toimintatapoja, on mahdollista että Kakolasta Saramäkeen muuttaminen on entisestään vahvistanut joidenkin vankien vastarintaa. Goffman (1961, 45) kuvaileekin toisilleen tuntemattomien henkilöiden kehittävän vastarintaa järjestelmää kohtaan, joka pakottaa heidät asumaan samassa tilassa.

Toisaalta joidenkin vankien mukaan tiettyjen vartijoiden kanssa on syntynyt Saramäessä tuttavallinen suhde ja he totesivat lisäksi monien työntekijöiden olevan asiallisia. Vankien mukaan uudessa vankilassa vartijoiden kanssa asiointia ei pidetä enää niin tuomittavana kuin Kakolassa. Tämä selittynee sillä, että vartijoilla on pienempien osastojen ansiosta mahdollista tuntea oman osastonsa vangit paremmin kuin Kakolassa. Osa vangeista kehui Kakolan ”vanhoja pamppuja” ja toiset vangit sanoivat Saramäen nuorten vartijoiden olevan asiallisia. Vartijoiden ikä ei näin ollen näyttänyt vaikuttavan vankien käsitykseen heistä, vaan pikemminkin tapa, jolla vartijat kohtelivat vankeja.

Vankilassa vangille saattaa tulla olo, että häntä ei kuunnella (Goffman 1961, 37). Vankien sanomisista voi mielestämme päätellä, että he näkivät asioidensa edistyvän epävarmemmin Saramäessä kuin Kakolassa. Jotkut vangeista toivat myös esille henkilökunnan näkymättömyyden: asiointilomakkeen ja sellipuhelimen taakse piiloutumisen. Goffman (1961, 8) toteaaakin, että totalitaarisessa laitoksessa henkilökunnan ja vankien välit etääntyvät väistämättä. Jotkut vangit kuitenkin näkivät, että Saramäessä heidän osastollaan asiat hoituvat mallikkaasti. Meille jäi vankien vastauksista sellainen vaikutelma, että mitä paremmin osaston henkilökunta hoiti omat työtehtävänsä, sitä paremmin vanki viihtyi osastollaan.

Asiointilomake, sellipuhelin ja rangaistusajan suunnitelma. Moni vastanneista korosti vastauksissaan asiointilomakkeen toimimattomuutta. Osa vangeista saattaavat olla huonoja ilmaisemaan itseään kirjallisesti, joten asiointilomakkeen käyttö voi tuntua vaikealta tavalta kommunikoida. Vankilassa vangit ovat tottuneet tiukasti aikataulutettuun päivärytmiin (Goffman 1961, 7), joten vastausten odottaminen asiointilomakkeen kautta jätettyihin pyyntöihin saattaa tuntua ahdistavalta.

Sellipuhelimen kanssa asioitaessa vangit totesivat puheen menevän välillä puolin ja toisin asiattomaksi. Lisäksi he toivat esille, että viestin perillemeno

tuntui epävarmemmalta kuin Kakolassa. Ehkä vartijoiden oli reagoitava Kakolassa sellin ulkopuolelle räpsähtäneeseen punaiseen lippaan nopeasti, koska vanki tiesi vartijoiden näkevän vangin yhteydenoton.

Mikäli vangin rangaistusajan suunnitelma etenee tavoitteiden mukaisesti, hänen mahdollisuutensa siirtyä avovankilaan kasvaa. Tiukkoja järjestyssääntöjä tasapainottamaan vankiloissa tarjotaankin vangeille tietyntyyppisiä palkintoja ja etuuksia asioiden mallikkaasta hoitamisesta (Goffman 1961, 40). Osa vangeista oli sitä mieltä, että jotkut vangit edistävät rangaistusajan suunnitelmaansa vain päästäkseen avolaitoksiin. Vangit mainitsivat ohjelmatoimintaan osallistumisen yhtenä esimerkkinä rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden edistämisestä.

Ohjelmatoiminta. Vaikka jotkut vangit osallistuisivatkin ohjelmatoimintaan puhtaasti tarkoituksenaan päästä avolaitokseen, saattaa heille silti jäädä kursseilla käsitellyistä asioista jotakin mieleen. Tässä suhteessa ohjelmatoiminnan lisääminen on mielestämme hyvä uudistus uudessa vankilassa. Lisäksi ohjelmatoiminnan lisääntyminen on tehnyt siitä varmasti myös hyväksyttävämpää vankien keskuudessa. Jotkut vangit pitivät hyvänä myös sitä, että kuntoutustyöntekijät tulevat tarjoamaan ohjelmatoimintaa heille, koska he eivät itse välttämättä osaa hakea apua ongelmiinsa. Toisaalta osa vangeista totesi ohjelmatoimintaan osallistumisen olevan "itsepetosta". Nämä vangit saattoivat ajatella, että he eivät tarvitse kuntoutusta vankilassa, mutta taustalla saattoi vaikuttaa myös vankien keskuudessa vallitseva miehinen arvomaailma (Kääriäinen 1994, 167), jossa avun hakeminen tai vastaanottaminen voidaan nähdään heikkoutena. Eräs haastateltava kuvailikin, että Kakolassa ohjelmatoimintaan osallistuneita vankeja pidettiin muiden vankien keskuudessa "lammasmaana", joka oli henkilökunnan suojeluksessa.

Kuntouttava työtoiminta. Goffman (1961, 42) toteaa, että työtoiminnassa on tietynlainen palkitsemisjärjestelmä. Kuntouttavassa työtoiminnassa tämä näkyy palkkana, mahdollisuutena edistää omaa rangaistusajan suunnitelmaa sekä vangin henkisen hyvinvoinnin paranemisena. Osa vangeista pitikin

kuntouttavaan työtoimintaan osallistumista hyvänä tapana saada aika kulumaan ja mahdollisuutena tehdä muutakin kuin maata sellissä. Lisäksi heitä harmitti huonompi palkka lyhyemmän työajan seurauksena. Näille vangeille palkitsemisjärjestelmä saattoikin toimia tärkeänä motivointikeinona työntekoon.

Jotkut vangit pitivät kuitenkin työtä enemmän tuottavana, yksitoikkoisena liukuhihnatyönä kuin kuntouttavana työnä. Yksi vangeista harmitteli ”haulikolla ammuttua liimalevyä”, jolla hän viittasi sen huonoon laatuun. Eräs työliikkeen tuloksen paranemisen syy oli juuri tämä materiaalikustannusten pienentyminen (Gronlund 2009, 21). Osa vangeista kertoi, että heitä ahdisti se, miten tarkkaan työliikkeen virkailijat seurasivat vankien työn edistymistä. Toisaalta työliikkeen virkailijoiden eräänä tehtävänä on vangin motivoiminen työntekoon (Grönlund 2009, 23), ja on ymmärrettävää, että vankilan työliikkeellä on tietyt tulostavoitteet, jotka pyritään saavuttamaan. Lisäksi monissa siviilitöissäkin on tulospaineita, joten vaikka vankilan kuntouttava työtoiminta ei olisikaan pelkästään kuntouttavaa, saattaa se valmistaa tulevaan työelämään.

Vangin arki. Vangit näkivät, että Saramäessä saa kulumaan ajan samalla tavalla kuin Kakolassa. Fyysiseen harjoitteluun ja harrastusmahdollisuuksiin suurin osa vangeista toivoi parannusta. Etenkin levy –ja käsipainojen puuttuminen harmitti vankeja. Tähän voi olla syynä puhtaasti se, että osalle vangeista kehonrakennus ja voimanosto ovat tärkeitä harrastuksia. Lisäksi vankikulttuurissa vangit arvostavat fyysistä voimaa ja miehisyyttä (Kääriäinen 1994, 167). Kakolassa lihaksikas ja voimakas vanki on saattanut jo näillä ominaisuuksilla nousta vankihierarkiassa (Kenttämuistiinpanot, maaliskuu 2010). Ehkä levy –ja käsipainojen puuttuminen Saramäestä on mahdollistanut henkisen väkivallan taiturien vahvistaa asemiaan vankien keskuudessa. Toisaalta jotkut vangit olivat sitä mieltä, että Saramäki tarjoaa treenaamiseen ja harrastamiseen riittävät puitteet. Ongelmana oli heidän mielestään enemmänkin vankien oma asennoituminen.

Goffman (1961, 12) toteaa vankiloiden rajoittavan perheenjäsenten välistä yhteydenpitoa. Vankien mukaan perhesuhteiden ylläpito oli Saramäessä vaikeampaa kuin Kakolassa. Toisaalta kuten aikaisemminkin todettiin, vankilan eräs perustehtävistä on vangin vapauden rajoittaminen. Oletimme, että erityisesti tapaamisiin liittyvät rajoitukset ahdistivat monia haastateltuja vankeja, koska heistä suurin osa olisi halunnut lisätä perhetapaamisia ja muita tapaamisia. Toisaalta monien vankien ystäviipiiri koostuu rikollisista, jotka saattavat yrittää tuoda vangille tapaamisten yhteydessä kiellettyjä aineita. Vankilan henkilökunta yrittää todennäköisesti ennemminkin katkaista tällaisia rikollista elämäntapaa ylläpitäviä suhteita kuin rajoittaa vankien perhe-elämää.

Monet vangit kaipasivat Kakolan kasvillisuutta ulkoilupihoilla. Saramäen ulkoilupihat kieltämättä melko harmaita ja virikkeettömiä (Kenttämuistiinpanot, maaliskuu 2010). Monivuotista tuomiota istuvalle vangille mahdollisuus nähdä luontoa muualta kuin sellin ikkunasta tuo ehkä tuomion suorittamiseen vaikutelman tulevaisuudessa hämmöttävästä vapaudesta

Kehittäminen. Jokaisella vangilla oli ehdotuksia vankilan toiminnan kehittämiseksi. Tämä kertoo mielestämme siitä, että vangit eivät ole täysin laitostuneet. Saramäen vankilan pyyntö selvittää vankien mielipiteitä uudesta vankilasta suhteessa vanhaan vankilaan kertoo mielestämme siitä, että vankilan henkilökuntaa kiinnostaa vankien hyvinvointi ja vankilan toiminnan kehittäminen. Henkilökunnan ja vankien välinen vuoropuhelu saattaa antaa tulevaisuudessa uusia näkökulmia vankilan toimintaan. Tätä vuoropuhelua ei tosin voida käydä asiointilomakkeen kautta.

Tutkimuksen hyödynnettävyys. Saramäen vankila saattaa pystyä hyödyntämään tutkimustamme vankilan toimintaa kehitettäessä. Tutkimuksemme voi herättää mielenkiintoa myös muissa oppilaitoksissa, kuten yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Tutkimuksemme saattaa kiinnostaa rikosseuraamusalan opiskelijoita ja vankeinhoidon ammattilaisia ympäri maan.

Aiheeseen liittyviä jatkotutkimuksia tehtäessä voisi tutkimusaiheen rajata pelkästään turvallisuudessa tai vankien sosiaalisissa suhteissa tapahtuneisiin muutoksiin. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe voisi olla myös osastoinnin aiheuttamat muutokset vangin arjessa. Mikäli Saramäen ja Kakolan eroja vankien näkökulmasta halutaan tutkia vielä syvällisemmin, tutkimustyö olisi syytä aloittaa mahdollisimman pian, sillä kymmenien vuosien päästä Kakolassa tuomiotaan suorittaneita vankeja saattaa olla vaikeaa löytää.

10.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksemme alkuvaiheessa tutustuimme tutkimukseen liittyviin eettisiin ohjeisiin (Suomen akatemian tutkimuseettiset ohjeet 2003), jotta saisimme selkeän linjan tutkimuseetikasta. Haastateltavien anonymiteetti säilyi koko tutkimuksen ajan ja kaikki haastateltavat osallistuivat vapaaehtoisesti tutkimukseen. Säilytimme haastattelut ja litteroinnista saadun materiaalin niin, että muilla ei ollut mahdollisuutta saada sitä käsiinsä (Kuula 2006, 115). Tuhosimme edellä mainitut aineistot sekä niiden varmuuskopiot tutkimuksen päätyttyä.

Haastattelussamme ei kysytty arkaluontoisia asioita, ja kaikki haastateltavat olivat täysi-ikäisiä. Jokaiselle haastateltavalle kerroimme mihin tutkimukseemme pyritään ja haastattelun alkaessa heillä oli tieto, että tulemme käyttämään joitakin suoria lainauksia.

Tutkimuksen eettisyys ei takaa tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 158–159). Tutkimuksessamme pyrimme erityisesti rehellisyyteen, tutkimustyön huolellisuuteen ja tarkkuuteen sekä muihin Suomen Akatemian tutkimuseettisissä ohjeissa (2003, 5–9) mainittuihin seikkoihin. Koska tutkimukseen osallistui ainoastaan miesvankeja ja otos oli suhteellisen pieni, emme voi yleistää saatuja tuloksia kaikkiin Saramäen vankeihin. Aineiston

perusteella saimme kuitenkin viitteitä siitä, mitä mieltä vangit olivat Saramäestä verrattuna Kakolaan. Mikäli meillä olisi ollut enemmän aikaa ja resursseja, olisimme voineet valita tutkimusmenetelmäksi syvähaastattelun (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48), jolloin olisimme voineet haastatella vankeja useammin ja syvällisemmin. Tämä olisi varmasti lisännyt sekä vankien luottamusta meitä kohtaan että tutkimuksemme luotettavuutta.

Vankien valitseminen etukäteen rikosseuraamusesimiesten avulla saattoi vääristää saamiamme tuloksia. Rikosseuraamusesimiehet saattoivat valita haastateltavaksi sellaisia vankeja, joiden he tiesivät suhtautuvan myönteisemmin jompaan kumpaan vankilaan. Tutkimuksemme luotettavuuteen on saattanut vaikuttaa myös se, että jotkut vangit ovat voineet suorittaa Kakolassa tuomiotaan erityyppisellä osastolla kuin Saramäessä. Jos vanki on ollut Kakolassa työmiesten osastolla ja Saramäessä hänet on siirretty suljetulle osastolle, saattoi hänen vastauksistaan heijastua voimakkaasti juuri nämä suljetummat olot.

Vangin osallistuminen haastatteluun oli täysin vapaaehtoista. Kerroimme haastateltavalle, että haastattelu tai siitä kieltäytyminen ei vaikuta mitenkään hänen rangaistuksensa laatuun tai pituuteen. Haastattelutilanteessa paikalla olivat vain haastateltava ja haastattelija. Näin syntyi luottamuksellinen ilmapiiri, jossa kunnioitimme haastateltavan yksityisyyttä (Hirsjärvi & Hurme, 2000, 20).

Haastattelimme vankeja yksilöhaastatteluina osaston yhteydessä olevissa neuvotteluhuoneissa vartijoiden ja muiden vankien välittömässä läheisyydessä. Nämä olosuhteet saattoivat vaikuttaa joidenkin vankien vastauksiin. He ehkä pelkäsivät, että vartijat tai muut vangit kuulevat heidät puheensa. Myös vähäinen kokemuksemme haastattelutilanteista saattoi heikentää tutkimuksemme luotettavuutta. Emme aina muistaneet antaa vangeille tarpeeksi aikaa vastata ja pohtia vastauksia, minkä johdosta joitakin asioita on saattanut jäädä sanomatta. Toisaalta annoimme haastattelukysymykset vangille

luettavaksi ennen haastattelua, mikä on luultavasti antanut vangeille etukäteen aikaa pohtia ja jäsentää vastauksiaan.

Oliko roolimme tutkijoina täysin puolueeton? (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Todennäköisesti ei, sillä haastattelimme vankeja vankilan virkapuku päällä, mikä saattoi vähentää vankien avoimuutta vastauksissa. Eräs vanki totesikin, että ”sininen virkapuku on aina sininen virkapuku.” Olemme myös saattaneet tulkita vankien vastauksia omien ennakoasenteidemme kautta. Tutkimuksemme luotettavuutta saattaa heikentää sekin, että vangit ovat saattaneet haastatteluissa kertoa jotakin sellaista, jota olettivat meidän haluavan kuulla (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35; Hirsjärvi ym. 2008, 201). Esimerkiksi yksi vanki kertoi, ettei ole törmännyt kummassakaan vankilassa päihteisiin eikä väkivaltaan. Päihteitä ja väkivaltaa on kuitenkin esiintynyt kummassakin vankilassa (Kenttämuistiinpanot, toukokuu 2010).

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. Uudistettu painos. Tampere: Vastapaino Oy.
- Allardt, E. & Littunen, Y. 1979. Sosiologia. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
- Foucault, M. 1980. Tarkkailla ja rangaista. Suom. E. Nivanka. Helsinki: Otava.
- Goffman, E. 1961. Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista. Suom. A. Tarkka & R. Suominen. 2. painos. Lohja: Lohjan Sanomalehti- ja Kirjapaino Oy.
- Grönlund, I. 2009. Turun vankila. Vankitoimintojen katsaus vuodelle 2009 tavoitteita 2010.
- Hirsjärvi, S. ; Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Holm, A. 2008. Vangin turvallisuus viranomaisen näkökulmasta. Joensuun yliopisto. Kauppa- ja oikeustieteiden tiedekunta. Pro gradu –tutkielma.
- Junninen, M. Suomalaisten vankiloiden turvallisuus. Rikosseuraamusviraston julkaisu 5/2008. Vammala: Rikosseuraamusvirasto.
- Karjalainen, R. 2010 Haastattalu.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.
- Kääriäinen, J. 1994. Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. Vankeihoidon koulutuskeskuksen julkaisu 1/1994. Helsinki: vankeinhoidon koulutuskeskus.
- Laine, M. 2002. Vankiyhteisö sosiaalisena ilmiönä. Teoksessa M. Salminen & K. Toivonen (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Helsinki: Tietosanoma Oy, 137–144.
- McMurrin, M. Theodosi, E. Sweeney, A. & Sellen, J. 2008 What do prisoners want? Current concerns of adult male prisoners. *Psychology, Crime & Law* 14 (3) 267–274.
- Mohell, U. & Pajuoja, J. 2006. Vankeuspaketti. Vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Nybergh, V. 1903. Kakola 1853–1903 Turku: Åbo tidningin kirjapaino-osakeyhtiö.
- Oliver, P. 2003. The Student's Guide to Research Ethics. Philadelphia: Open University Press.
- Onnela, T. 1992. Kakola 1853–1879. Rangaistusjärjestelmän muutoksen ja Turun rangaistusvankilan arkkitehtuuri. Turun maakuntamuseo: Raportteja 14.
- Pajuoja, J. 1993. Vankilarakentaminen. Katsaus rangaistusten historiaan. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 6/1993. Helsinki: Vankeinhoidon koulutuskeskus.

- Rikosseuraamusalan ohjelmatyölinjaukset. [verkkodokumentti] Luettavissa osoitteesta <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/y98fikdy4.pdf>.
- Ruckenstein, M. & Teppo, A. Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2005. Vammala: Rikosseuraamusvirasto.
- Saarinen, A. 2009. Opas vangin kuntouttavasta työtoiminnasta Turun vankilassa.
- Saarinen, L. 1993. Vanki ja vangin perhe. Teoksessa M. Laine (toim.) Vangin sosiaalinen asema. Helsinki: Painatuskeskus Oy, 56–62.
- Suomen akatemian tutkimuseettiset ohjeet. 2003. [verkkodokumentti] Luettavissa osoitteesta <http://www.aka.fi/A/Tutkijalle/Rahoituksen-kaytto/Eettiset-ohjeet/> [viitattu 8.11.2010].
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turun vankilan historia. [verkkodokumentti] Luettavissa osoitteessa <http://www.rikosseuraamus.fi/27525.htm> viitattu 7.11.2010 [viitattu 1.11.2010].
- United Nations. 2010. Handbook for prison leaders. A basic training tool and curriculum for prison manager based on international standards and norms.
- Vankeuslaki 23.9.2005/767 [verkkodokumentti] Luettavissa osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=vankeuslaki> [viitattu 9.11.2010].
- Vuorinen, K. (2005) Etnografia. Teoksessa S. Ovaska, A. Aula & P. Majaranta (toim.) Käytetty tutkimuksen menetelmät, 63–78. Tampereen yliopisto.
- Walmsley, R. 1996. Prison systems in central and eastern europe. Progress, problems and the international standards. Helsinki: European institute for crime prevention and control, affiliated with the United Nations (HEUNI).
- Walmsley, R. 2003. Further developments in the prison systems of central and eastern europe. Achievements, problems and objectives. Helsinki: European Institute for Crime Prevention and Control affiliated with the United Nations (HEUNI).
- Weissenfelt, M. 1999. Vankilan sosiaalinen maailma. Haastattelututkimus vankien sosiaalisen kanssakäymisen normeista, arvoista ja rooleista. Kuopion yliopistollisen opetussosiaalikeskuksen julkaisuja 1/1999.
- Wood, J. Moir, A. & James, M. 2009. Prisoners' gang-related activity: the importance of bullying and moral disengagement. *Psychology, Crime & Law* 15 (6) 569–581.

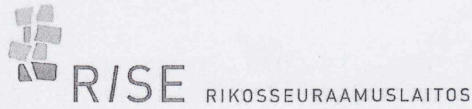
KUVAT

Kuva 1. Viljanmaa, M.

Kuvat 2, 6 ja 8. Turun vankila

Kuvat 3, 4, 7 ja 9 Mäntysaari, P. 2009.

Kuva 5 Vuoristo, A. 2010.

Päätös

13.4.2010

23 /332/2010

Antti Vuoristo
[REDACTED]

Iisakki Ullakonoja

Hakemuksenne 31.3.2010

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta lupaa Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii päätoiminen tuntiopettaja Katariina Felixson.

Tutkimuksen aihe ja tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Saramäen ja Kakolan eroja vangin silmin.

Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimukseen kuuluvat vangit, jotka ovat suorittaneet tuomiota sekä Kakolassa että Saramäessä.

Tutkimuksen toteutus

Teemahaastattelut. Tutkimukseen haastatellaan 10-15 vankia. Tutkimus suoritetaan Turun vankilassa.

Pyyntö ja aihe tutkimukseen on tullut apulaisjohtaja Inga Grönlundilta.

Lupahakemus

Haette lupaa kyselyn suorittamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille luvan hakemuksenne mukaisesti. Opinnäytteen yhteyshenkilönä toimii Inga Grönlund Turun vankilasta. Käytännön järjestelyt tutkimuksen toteuttamiseksi sovitaan hänen välityksellä.

Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

HÄTEKSTEIJÄ|Tutkimus|tutkimusluvut 10 PBI|Tutkimuslupa Vuoristo ja Ullakonoja.doc

Käyntiosoite
Albertinkatu 25
00180 HELSINKI

Postiosoite
PL 319
00181 HELSINKI

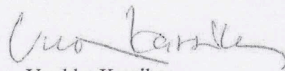
Puhelin
010 36 88500

Telekopio
010 36 88446

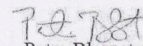
Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

2(2)

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Turun vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VANTAA). Hankkeesta tulee myös lähettää tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pitää oikeuden julkaista tiivistelmän internet-sivuillaan.

Vuokko Karsikas
erityisasiantuntija,
kehitysjohtajan sijainen

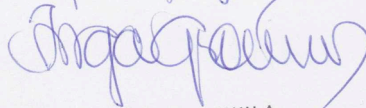

Peter Blomster
tutkija

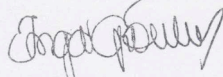
Tiedoksi

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja Sauli Hautakangas
Turun vankilan johtaja Jukka Lallukka
Turun vankilan apulaisjohtaja Inga Grönlund

Huoleksittu 20.4.2010

TURUN VANKILA

Inga Grönlund
Apulaisjohtaja

HAASTATTELULUPA

Teemme haastattelututkimusta, ja tavoitteenamme on vertailla Kakolan ja Saaramäen vankiloita haastattelemalla vankeja. Pyrimme myös vastatusten perusteella selvittämään, onko Kakolan vankilassa ollut joitain hyviä käytäntöjä, jotka voisi siirtää myös Saaramäen vankilaan. Haastattelut nauhoitetaan ja vain minä ja tutkimusparini kuuntelemme ne. Tutkimuksen päätyttyä nauhat tuhoetaan. Haastattelut käsitellään nimettominä, eikä haastateltavaa voida tunnistaa opinnäytetyöstä. Saaramme käyttää tutkimuksessamme joitakin suoria lainauksia, mutta niistä ei voida tunnistaa haastateltavaa. Vastaukset niin positiiviset kuin negatiivisetkaan eivät tule vaikuttamaan vangin asemaan vankilassa.

Allekirjoituksella hyväksyn edellä mainitut asiat ja annan luvan haastatteluun.

Haastateltavan allekirjoitus ja

nimenselvennys

Paikka ja aika

TEEMAHAASTATTELUN KYSYMYKSET

Teemme haastattelututkimusta, ja tavoitteenamme on vertailla Kakolan ja Saramäen vankiloita haastattelemalla vankeja. Pyrimme myös vastausten perusteella selvittämään, onko Kakolan vankilassa ollut joitakin hyviä käytäntöjä, jotka voisi siirtää myös Saramäen vankilaan. Haastattelut nauhoitetaan ja vain minä ja tutkimusparini kuuntelemme ne. Tutkimuksen päätyttyä nauhat tuhotaan. Haastattelut käsitellään nimettöminä eikä haastateltavaa voida tunnistaa opinnäytetyöstä. Vastaukset, niin positiiviset kuin negatiivisetkaan eivät tule vaikuttamaan vangin asemaan vankilassa.

FYYSISET MUUTOKSET

Kakolan osastointi oli avoimempaa (esimerkiksi mahdollisuus kommunikoida kerrokselta toiselle) kuin Saramäessä.

- Miten koet osastoinnissa tapahtuneen muutoksen?
- Miten koet sellien muuttumisen? (esim. wc)
- Onko yleisissä tiloissa (kirjasto, perhetapaamistilat jne.) tapahtunut jotakin oleellisiämuutoksia? Jos on, niin mitä?
- Miten koet ulkoilualueessa tapahtuneet muutokset?

TURVALLISUUS

- Miten koet oman turvallisuutesi muuttuneen uuden vankilan myötä?
- Miten fyysisen ja henkisen väkivallan uhan määrä ja laatu on muuttunut?

- Saramäessä on tarkempi osastointi ja pienemmät osastot. Mitä ajatuksia tämä herättää?
- Kameravalvonta on lisääntynyt Saramäen vankilassa verrattuna Kakolan vankilaan. Miten koet kameravalvonnan lisääntymisen?

VALVONTAHENKILÖSTÖ

Valvontahenkilöstöön kuuluvat vartijat ja rikosseuraamusesimies (entinen vankeinhoitoesimies).

- Miten arvioit vartijoiden käytöstä ja toimintaa Saramäessä verrattuna Kakolaan?
- Kakolassa olivat ylivartijat ja täällä vhe:t/rse:t. Vhe:n/rse:n toimenkuva on muuttunut? verrattuna ylivartijaan. Miten arvioisit tämän henkilön kanssa asioinnin muuttuneen?
- Onko valvontahenkilöstön (vartijat + vhe:t) kanssa kommunikoinnissa tapahtunut muutosta?
Jos on, niin millaista?

OHJELMATOIMINTA

Akkreditoitua ohjelmatoimintaa ovat esimerkiksi CS, SuHA, KT jne. Kursseja vetävät ohjaajat, erityisohjaajat ja joskus myös vartijat.

- Mitä mieltä olet kuntoutusohjelmien lisääntymisestä uuden vankilan myötä?
- Koetko ohjelmatoiminnan tarjonnan määrän muuttuneen?
- Koetko ohjelmatoiminnan tärkeäksi?

- Minkälaista ohjelmatoimintaa pitäisi mielestäsi olla lisää, minkälaista vähemmän?
- Mikä on mielestäsi ohjelmatoiminnan tarkoitus?
- Koetko hyötyväsi erilaisista ohjelmista?

TYÖTOIMINTA

- Miten koet työtoiminnan vähentymisen uuden vankilan myötä?
- Saramäkeen on tullut uudet laitteet ja tilat ovat uudet. Miten työnteke tai työn luonne on muuttunut?
- Minkälaista työtoimintaa pitäisi mielestäsi olla lisää, minkälaista vähemmän?
- Minkälaista työtoimintaa pitäisi mielestäsi olla?
- Koetko hyötyväsi työtoiminnasta?

KOULUTUS, KUNTOUTUS JA SOSIAALITYÖ

KKS:sään kuuluvat erityisohjaajat, sosiaalityöntekijät, opot, ohjaajat ja psykologit. (lisäksi pastori, jota emme käsittele).

- Miten arvioisit näiden henkilöiden kanssa asiointin muuttuneen?
- Miten arvioisit perhesuhteiden ylläpidon muuttuneen? Esim. tapaamiset.
- Onko päihdetyössä tapahtunut muutosta muuton jälkeen? Mitä?
- Miten arvioisit päihteiden määrän ja laadun vankilassa muuttuneen?
- Saitko mielestäsi tarpeeksi psykologin palveluja Kakolassa/Saramäessä?
- Oletko opiskellut Kakolassa tai Saramäessä? Miten kuvailisit opiskelua täällä verrattuna Kakolaan?

MUUT KYSYMYKSET

- Koetko lusimisen muuttuneen? Miten?
- Miten arvioisit vangin rooli muuttuneen?
- Miten koet vangin arjen muuttuneen?
- Mitä ajattelet mahdollisuudesta syödä vankilan ruokalassa verrattuna osastoruokailuun?
- Miten koet punttisaliharjoittelussa tapahtuneet muutokset?
- Jos voisit muuttaa vankilassa jotain, mitä se olisi?

VANKILASANASTO

Akvaario: Saramäen vankilan osastojen keskellä olevia valvomoita kuvaava termi. Valvomon kautta vartijat valvovat ja ohjaavat osaston toimintaa.

Amfetamiini: Huumausaine, jota esiintyy jauheena, nestemäisenä ja kapseleina. Käytetään usein nuuskaamalla tai syömällä ja riippuvuuden lisääntyessä suomensisäisesti.

Asiointilomake / rutinalappu: Asiointilomakkeen avulla vanki ottaa yhteyttä eri virkailijoihin kyseistä virkailijaa koskevissa kysymyksissä. Nämä kysymykset voivat liittyä esimerkiksi sijoitteluun, perhesuhteiden ylläpitoon tai omaa kuntoutusta edistäviin kysymyksiin.

Avotalo: Avovankila, jossa vankeusrangaistuksen suorittaminen on vapaampaa kuin suljetussa vankilassa. Esimerkiksi Käyrän avovankila.

Blommi: pyöreä puinen palikka, joka laitetaan levystä pois poratun oksan paikalle.

Jengit: Rikollisryhmä, joka tekee rikoksia vankilassa ja vankilan ulkopuolella. Esimerkiksi erilaiset moottoripyöräjengit, kuten Cannonballs, Bandidos ja Helvetin enkelit ja kovan luokan ammattirikollisista koostuvat jengit, kuten N.B.K. (Natural Born Killers) M.O.R.E. (Me Olemme Rikollisten Eliittiä). Jengit pyrkivät vankilassa pyörittämään päihdekauppaa ja määräämään osaston asioista. Jengiläiset ovat usein muiden vankien yläpuolella vankihierarkiassa.

Kakola: Turun keskusvankila. Osa entistä Turun vankilaa, johon kuului lisäksi Turun Lääninvankila. Vankila siirtyi vuonna 2007 syyskuussa Saramäkeen.

Kalterit taakse- kurssi: Vankilassa järjestettävä kurssimuotoinen kuntoutusohjelma, jonka avulla pyritään käsittelemään esimerkiksi vangin päihdeongelmaa tai impulsiivista käyttäytymistä.

Kingi: Vankihierarkiassa erittäin korkealla oleva vanki, jota muut vangit kunnioittavat. Pyrkii vaikuttamaan muiden vankien toimintaan, mutta likaa harvoin itse käsiään ja toimii enemmän taustalla jakaen käskyjä.

Kks-työntekijät: Koulutus-, kuntoutus- ja sosiaalityöntekijät, joihin kuuluvat opinto-ohjaajat, erityisohjaajat, ohjaajat, psykologit, sosiaalityöntekijät ja pastori.

Koppi, koppero: Vangin selli. Myös osaston valvomo.

Lippa, läppä: Kakolassa vanki veti sellin sisällä olevasta vivusta, jolloin sellin ulkopuolelle räpsähti esiin punainen metallilippa. Sana ”räpsähtää” kuvaa sekä lipan liikettä että ääntä. Tällä tavoin hän sai yöllä yhteyden vartijaan.

Lusia, lusiminen: Suorittaa vankeusrangaistusta vankilassa.

Mokata lomat: Tehdä vankilasta myönnetyn poistumisluvan aikana jokin rangaistava teko. Esimerkiksi päihtyneenä vankilaan palaaminen tai karkaaminen.

Ohjelmatoiminta: Vankilassa ohjelmatoimintaa ovat erilaiset kurssit, kuten Cognitive Skills (CS) ja Kalterit Taakse. Ohjelmatoimintaa vetävät erityisohjaajat ja ohjaajat. Myös osa vartijoista toimii CS-kurssin vetäjinä. Kurssien tavoitteena on käsitellä esimerkiksi vankien päihdeongelmaa.

Olla auki: Osaston sellien ovien aukiolo.

Olla kiinni: ”Täällä on näitä äijä, jotka on ollut jo kauan kiinni”. Suorittaa vankeusrangaistusta suljetussa vankilassa. Tarkoittaa myös osastolla sellin ovien olemista kiinni.

Osastointi: Vankiosastojen jakaminen lukumäärällisesti pienemmiksi. Uskotaan parantavan vankilan turvallisuutta. Saramäessä on esimerkiksi työmiesten osastoja, suljettuja osastoja, päihdekuntoutusosasto ja varmuusosasto.

Pamppu: vartija

Pelkääjävanki: Vanki, joka vaihtaa enemmän tai vähemmän vapaaehtoisesti osastoa esimerkiksi rikoksensa luonteen tai maksamattomien velkojen takia. Kutsutaan vankilaslangissa esimerkiksi rotaksi tai liskoksi.

Pilvi: Kannabis.

Pleksitapaaminen: Vartijan valvoma tapaaminen, jossa vangin ja tapaajan välillä on paksu muovinen seinä. Keskustelu käydään seinässä olevan luurin kautta.

Puntti: Käsi- tai levypaino.

Putsari: Vanki, joka vastaa osastonsa siisteydestä. Putsarin selli on auki pidempään kuin muiden vankien, minkä takia moni vanki haluaa putsariksi.

Rangaistusajan suunnitelma, ransu: Rangaistusajan suunnitelman laatii arivointi-tyksikkö ja siinä arvioidaan vangin elämäntilannetta ja rikolliseen käyttäytymiseen johtaneita tekijöitä. Sijoitusvankila, esimerkiksi Saramäen vankila tarkoittaa suunnitelman toteuttamisen yhteydessä keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi sekä päättää, miten vanki sijoitetaan toimintoihin. Ransun etenemistä päivitetään tuomion aikana ja sen eteneminen vaikuttaa esimerkiksi vangin mahdollisuuksiin päästä avolaitokseen.

Rassi: Toisen henkilön vahingoittamiseen soveltuva teräase. Rassi voidaan hioa esimerkiksi verstaalla metallinkappaleesta tai teroittaa sellissä hammasharjasta.

Rassata: Toisen henkilön vahingoittaminen teräaseella.

Sellipuhelin: Saramäen selleissä oleva puhelin, jolla vanki voi ottaa yhteyttä osaston valvomoon.

Subu, Subutex: Buprenorfiini, jota käytetään opioidiriippuvaisten korvaus- ja vieroitushoidossa. Käytetään myös päihteenä.

Suljettu osasto: Osa suljetuista osastoista koostuu ammattirikollisista ja vaarallisista väkivaltarikollisista, joita ei haluta sijoittaa lievemmistä rikoksista tuomittujen keskuuteen. Toinen osa koostuu seksuaalirikollisista ja pelkääjävangeista, jotka eivät voi suorittaa tuomiotaan ns. normaalilla osastolla. Pelkääjävangeista koostuvia suljettuja osastoja kutsutaan myös lisko-osastoiksi ja seksuaalirikollisista koostuvia osastoja porno-osastoiksi.

Suojeluraha: Vanki voi joutua maksamaan suojelurahaa, että hän saisi istua tuomionsa rauhassa. Suojelurahana voi toimia vankilassa jaettavat jälkiruoat, tupakka tai kanttiinista ostetut tuotteet.

Torpedo: Vanki, jolta voi ostaa pahoipitelypalveluja.

Työtoiminta: Jokainen työmiesten osastolla oleva vanki pyritään saamaan töihin jollekin verstaalle. Erilaisia töitä ovat esimerkiksi pintakäsittely, metallityöt ja puutyöt.

Vasikka: Vanki tai rikollinen, joka tiedottaa poliisia, vartijaa tai muuta viranomaista rikoskumppaneista tai muista vangeista oman tilanteen helpottamiseksi. Vasikoinnilla pyritään esimerkiksi lyhentämään omaa tuomiota. Vasikat ovat seksuaalirikollisten ohella vankihierarkian alinta kastia ja joutuvat usein siirtymään pelkääjäosastoille.

Verstas: Työpiste, jossa työosastolla olevat vangit käyvät töissä. Esimerkiksi metalliverstas, jossa tehdään metallitöitä.

Vetää veto: Käyttää suonensisäisiä huumeita, kuten heroiniä.